

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER GELİŞİMİNDE AİLE
ETKİSİ VE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Derya ALTUN ÇOĞALAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ÖMER KARAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2019

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2019

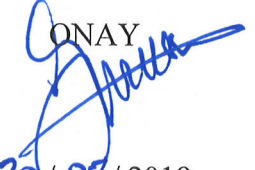
Derya ALTUN ÇOĞALAN

Öğrenci No: 16530900004

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Derya ALTUN ÇOĞALAN'ın hazırladığı “Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı tez 02/05/2019 tarihinde aşağıda imzaları olan jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	Üniversite	İmza
Başkan	: Doç. Dr. Ömer KARAMAN	Ordu Üniversitesi	
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Özkan ÇIKRIKÇI	Ordu Üniversitesi	
	Dr. Öğr. Üyesi Gizem UYUMAZ	Giresun Üniversitesi	

ONAY

30/05/2019

Dr. Öğr. Üyesi Seçkin EVCİM

Enstitü Müdürü V.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER GELİŞİMİNDE AİLE ETKİSİ VE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Derya ALTUN ÇOĞALAN

Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı,
Yüksek Lisans, /2019

Doç. Dr. Ömer KARAMAN

Bu çalışma lise öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde aile etkisi ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla lise öğrencilerinin anne-baba tutumu psikolojik özerklik boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisine, anne-baba tutumu kabul ilgi boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisine, anne baba tutumu denetleme boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisine ve anne baba tutumları ölçeği alt boyutları ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Samsun ili Çarşamba ilçesinde ortaöğretime devam eden 306'sı kadın 296'sı erkek 602 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Çalışmada lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisini ölçmek amacıyla Fouad ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen ve Akın, Usta ve Saticı (2012) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği, anne-baba tutumlarını ölçmek amacıyla ise Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Anne-Baba Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgiler Formu kullanılmıştır. Veriler 20.00 SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normallik incelemesi doğrultusunda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analiz tekniği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda lise öğrencilerinin anne baba tutumları psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi arasında anlamlı ilişki bulunmamışken, anne-baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği arasında ve anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca anne-baba tutumları ölçeği alt boyutları ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu araştırmadan elde edilen bulgular literatür doğrultusunda yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: kariyer, kariyer gelişiminde aile etkisi, anne baba tutumları

ABSTRACT

THE RELATION BETWEEN FAMILY EFFECT ON HIGH-SCHOOL STUDENTS' CAREER DEVELOPMENT AND PERCEIVED PARENT ATTITUDES

Derya ALTUN ÇOĞALAN

Ordu University, Institute of Social Sciences, Department of Educational Sciences, Post-Graduate, /2019

Assoc. Dr. Ömer Karaman

This study was conducted to investigate the relationship between the family effect and perceived parental attitudes of high school students in their career development. Research was conducted in 2018-2019 academic year with 602 high school students 306 of which were female and 296 of which were male receiving education in secondary school in Çarşamba district of Samsun. For this purpose examination was made on high school students' parental attitude psychological self-determination dimension and family effect on career development, parental attitude acceptance relation dimension and family effect on career development, parental attitude inspection dimension and family effect on career development and relation between parental attitude scale sub dimensions and family effect on career development sub dimensions. In the study, Family Effect Scale on Career Development developed by Fouad et al. (2010) which was adopted to Turkish by Akin, Usta and Satıcı (2012) was used in order to measure the family effect on high school students' career development. Parental attitude scale developed by Lamborn et al. (1991) which was adopted to Turkish by Yilmaz (2000) and personal information form which was developed by the researcher were used in order to measure the parental attitude. Data was analyzed with 20.00 SPSS package program. Pearson Product Moment Correlation Coefficient analysis technique was used for the normalization of data. As a result of the analyzes made, no significant correlation could be determined between high school students' parental attitudes psychological autonomy sub dimension and family effect on career development while significant positive correlation was determined between parental attitude acceptance relation dimension and family effect on career development, as well as parental attitude inspection sub dimension and family effect on career development. Also, significant relationships were determined between the sub-dimensions of the parent attitudes scale and the family effect scale in career development. The findings of this study were interpreted and recommendations were made in the light of the literature.

Keywords: career, family influence in career development, mother father attitudes

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgi, öneri ve yardımları ile her daim yanımda olan, yoğun bir çalışma sonucu ortaya konan bu araştırmada büyük emeği bulunan, saygı değer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ömer KARAMAN' a,

Yüksek lisans öğrenimimde sağlamış olduğu akademik katkılarından dolayı Prof. Dr. Enver SARI' ya,

Lisans ve yüksek lisans öğrenim sürecinde ders aldığım Prof. Dr. Kurtman ERSANLI, Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK, Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ ve Doç. Dr. Ayşegül BÜYÜKGÖZE KAVAS başta olmak üzere Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dalı hocalarına,

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ve tez çalışmamın her aşamasında bana destek sağlayan, yol gösteren ve her daim yanımda olduğunu hissettiren sevgili eşim Yılmaz ÇOĞALAN' a,

Tüm hayatım boyunca bana destek veren, hep yanımda olan ve bana sevgisini her zaman hissettiren canım annem, babam ve kardeşime,

Yüksek lisans öğrenimim sürecinde dünyaya gelen, her zaman yüzümün gülmesine sebep olan, en zor günlerimde bile bana neşe veren, varlığına şükrettiğim canım oğluma,

Araştırmama ilgi ve istekle katılım sağlayan lise öğrencilerine

Çok teşekkür eder ve şükranlarımı sunarım.

Derya ALTUN ÇOĞALAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
EKLER.....	vi
TABLOLAR DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
PROBLEM DURUMU.....	1
PROBLEM CÜMLESİ.....	5
ALT PROBLEMLER.....	5
SINIRLILIKLAR.....	5
SAYILTILAR.....	6
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
TANIMLAR.....	7
1.KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
1.1.KARİYER KURAMLARI.....	8
1.1.1. Özellik Faktör Uyumlu Kuramlar.....	8
1.1.1.1. Özellik-Faktör Kuramı.....	8
1.1.1.2. İş Uyumu Kuramı.....	8
1.1.1.3. Holland' ın Tipoloji Kuramı.....	9
1.1.2. Psikodinamik Yaklaşımlar.....	11
1.1.2.1. Psikanalitik Yaklaşım.....	11
1.1.2.2. Adlerin Yaklaşımı.....	12
1.1.2.3. ROE' nin Gereksinim Kuramı.....	13
1.1.3. Gelişimsel Yaklaşımlar.....	14
1.1.3.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramı.....	14
1.1.3.2. Super' ın Yaşam Boyu, Yaşam Alanı Yaklaşımı.....	15
1.1.3.3. Gottfredson' un Daraltma-Uzlaşma Kuramı.....	18
1.1.4. Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar.....	20
1.1.4.1. Kariyer Danışmanlığında Sosyal Öğrenme Kuramı.....	20
1.1.4.2. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı.....	21
1.1.4.3. Bilgi İşleme Yaklaşımı.....	22
1.2. ANNE-BABA TUTUMLARI.....	24

1.2.1. Anne-Baba Tutumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	24
1.2.1.1. Psikodinamik Model	25
1.2.1.2. Davranışçı Model.....	25
1.2.1.3. Baumrind' in Sınıflaması.....	25
1.2.1.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli	26
1.2.2. Anne-Baba Tutumlarının Sınıflandırılması.....	27
1.2.2.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	27
1.2.2.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu	28
1.2.2.3. Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu	28
1.2.2.4. İhmalkar Anne-Baba Tutumu	29
1.3.KARİYER GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	29
1.3.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	29
1.3.2.Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar.....	32
1.4.ANNE-BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR ...	35
1.4.1.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	35
1.4.2.Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar.....	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	41
2.YÖNTEM.....	41
2.1.ARAŞTIRMA DESENİ.....	41
2.2.ÇALIŞMA GRUBU.....	41
2.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	43
2.4.VERİLERİN ANALİZİ	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	47
3.BULGULAR.....	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	52
4.TARTIŞMA VE YORUM	52
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	59
5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER	59
5.1.SONUÇLAR	59
5.2.ÖNERİLER.....	59
KAYNAKÇA.....	61
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	78

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

EK-2. Anne-Baba Tutum Ölçeği

EK-3. Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği

EK-4. Ölçme Aracı Kullanım İzinleri (ABTÖ)

EK-5. Ölçme Aracı Kullanım İzinleri (KGAEÖ)

EK-6. Ölçek Uygulama İzinleri (MEB)

EK-7. Etik Kurul İzni

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Baumrind'in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması

Tablo 2. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Tablo 3. Örneklem Grubunun Genel Yapısı ve Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo 4. Lise öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ile Anne-Baba Tutumu Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Tablo 5. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçları

Tablo 6. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçları

Tablo 7. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçları

Tablo 8. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ile anne baba tutumları ölçeği alt boyutları puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçları

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Karar Piramidi

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

- ABTÖ** : Anne-Baba Tutum Ölçeği
- ÇKGÖ** : Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği
- EKVÖ** : Ergenlerde Karar Verme Ölçeği
- İASDU** : İletişim, Analiz, Sentez, Değerleme, Uygulama Döngüsü
- KGAEÖ** : Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- SBKK** : Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı
- SPSS** : Statistical Package for the Social Sciences
- YGS** : Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı

GİRİŞ

PROBLEM DURUMU

Kariyer gelişimi, kişinin hayatı boyunca kariyerini şekillendiren davranışsal ve psikolojik süreçlerdir. Bu bağlamda kariyer gelişimi; kişinin kariyer örüntüsü oluşturması, karar verme stili, kendi değerlerini ifade etmesi, yaşamdaki rolleri ile bütünleşmesi ve kendilik kavramlarını içermektedir. Kariyer bireye hazır sunulmaz, bireyin kendi sorumluluğunda ve biçimlendirdiği bir süreçtir. Kişi kariyeri için çaba harcarsa, sürdürürse ve koşulları elverirse kariyerini oluşturabilir (Herr vd. aktaran Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 15).

Kariyer gelişimi çocukluk döneminde başlar ve çocukların kariyer gelişimlerinde ebeveynler ve aile ilişkileri önemli rol oynar. Super' a göre kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme ve çöküş aşamalarını içerir. Büyüme evresi 4-13 yaş arasını kapsar ve bu dönemde çocuklar fantezi ve oyunlarla yetişkin rollerini denerler. Böylece iş dünyası hakkında ilk bilgilerini oluşturmaya başlarlar. Keşfetme evresi 14-24 yaş arasındadır ve genel olarak gelişimin ergenlik dönemidir. Birey bu evrede meslek tercihlerini billurlaştırma, belirleme ve uygulama gelişim görevleri ile karşılaşır. İlgilendiği meslekler için hangi becerilere sahip olması gerektiğini öğrenir, geçici tercihlerde bulunur ve kendi kariyer hedeflerine ulaşmak için planlar yapar (Super, 1980, s. 282-298). Super yaptığı çalışmaları özellikle keşfetme evresine yoğunlaştırmıştır. Bu evredeki öğrencilerin eğitsel ve mesleki seçimleri için nasıl hazırlandıklarını inceleyerek kariyer olgunluğu kavramını ortaya atmıştır. Bu kavramı, araştırma davranışının temel süreci olarak görmüştür. Çünkü kariyer seçimine hazır oluş kronolojik yaş ve okul başarısı ile birlikte gelişmektedir (Kuzgun, 2009, s. 156-157). Yerleşme evresi ise 25-44 yaş aralığını kapsamaktadır ve bu dönemde birey mesleğini sağlamlaştırıp, mesleğinde ilerlemeye çalışır. Sürdürme evresi 45-65 yaş aralığını kapsar ve birey bu dönemde girmiş olduğu işinde kalarak işine yenilikler katmaya çalışır (Kuzgun, 2009, s. 157). Çöküş evresinde ise birey emekli olmaya karar verir ve emeklilik planları yapmaya başlar (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 52).

Bir başka mesleki gelişim kuramcısı Ginzberg ve arkadaşlarına göre ise meslek seçimi kararı hayatın belli bir döneminde olmayıp yaşamın ilk yirmi yılını

kapsamaktadır. Hayal dönemi, deneme dönemi ve gerçeklik dönemi olmak üzere üç aşamada gerçekleşir. Hayal dönemi 7-12 yaş arasını içerir, çocuklar bu dönemde olmak istedikleri her mesleği olabileceklerine inanır ve mesleklerle ilgili oyunlar oynarlar. Deneme dönemi 11-12 yaşlarından 18 yaşına kadar devam eder. Bu dönemde bireyler kendi ilgi, yetenek ve değerlerini fark ederek, meslek seçimi yapmanın önemini anlarlar. Gerçeklik dönemi ise 18-22 yaş arasını kapsar ancak bu dönem zaman süreci açısından farklılıklar gösterir. Çünkü her bireyin iş yaşamına atılma yaşları ve aldıkları eğitimlerin süreleri birbirinden farklıdır. Bu dönem araştırma, billurlaşma ve belirleme olmak üzere üç alt basamaktan oluşur. Araştırma döneminde birey üniversiteye girer, temel bilim eğitimi görür ve alanına tam olarak karar vermeye çalışarak, meslekler hakkında araştırma yapar. Billurlaşma döneminde branşını kesin olarak seçer. Belirleme döneminde ise seçimini pekiştirir ve özgül bir iş edinir (Kuzgun, 2009, s. 147-149).

Diğer taraftan Adler'e göre çocuklar bir işte çalışmanın ne demek olduğunu, çalışan rollerini ilk olarak ailede görür ve aile fertlerini izleyerek çalışma hakkında bir algı oluşturur. Çocuğun aile bütünlüğü içinde bulunduğu yer, doğum sırası, yaşam tarzı çocuğun ileriki yaşamında meslek hayatını ve meslek seçimini etkilemektedir (Watkins, 1993, s. 357). Benzer olarak Psikanalistler bireyin meslek seçiminin altında yatan bilinçaltı etkenlerin kişinin aile geçmişi ve bireysel geçmişi ile ilişkili olduğunu öne sürerek aile faktörünü vurgulamışlardır. Bu doğrultuda bir mesleği seçme ve bu meslekte başarılı olmanın, çocukluk döneminde çocuğun hayatında önemli olan kişilerle ilişkiler ve bu kişilerin meslek seçimleri ile yakından ilgili olduğunu, bu kişilerin özellikle anne babalar olduğunu belirtmişlerdir (Pines ve Yanai, 2001, s. 175-180). Ayrıca kariyer gelişimi kişilerin sahip olduğu niteliklerin biyolojik kaynağı olan anne ve babasından aldığı kromozomlar ile çevresel faktörlerden de etkilenir. Çocuğun kalıtım yolu ile getirdiği gizilgüçler ve potansiyel gücünün meydana çıkmasında etkili olan çevresel koşulların oluşumunda aile en fazla paya sahiptir ve en çok etkileyen kişiler ise anne ve babalardır (Pişkin, 2002, s. 245-272). Ek olarak bireyin karar verme sürecinde coğrafi konum ile sosyo- ekonomik durumun yanı sıra aile geçmişi, genetik özellikler, yaşam tarzı, kardeş sayısı ve ilişkileri ile ebeveyn stili de önemlidir (Splete ve George, 2016, s. 55-64).

Kuzgun (2008), anne babaların çocuklarının kariyer gelişimleri üzerindeki etkilerini belli başlıklar halinde şöyle özetlemiştir;

- Çocukların bazı yetenekleri geliştirmesi anne babaları tarafından desteklenirken bazı yetenekleri bastırılabilir ya da yeterince geliştirmelerine izin verilmeyebilir.
- Çocuklar anne ve babalarının mesleklere karşı olumlu ya da olumsuz tutumlarından etkilenebilmektedir ve buna bağlı olarak kendi değerlerini oluşturabilmektedir.
- Çocuk benlik kavramını biçimlendirirken en çok anne ve babasından etkilenir.

Çocuk doğduğu andan itibaren etrafındaki fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlamaya çalışır. Bu süreçte en büyük desteği anne ve babasından alır ve onlar sayesinde kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yönetebilmeyi öğrenir. Çocuklar için anne babaları kişiliklerinin oluşumunda özdeşim modelleridir. Çocuk anne ve babasını kendine örnek alır ve onların yaşam biçimlerini taklit ederek öğrenir. Çocuğun bu kişilik gelişiminde ve karakterinin oluşmasında anne-baba tutumları büyük önem taşır (Yavuzer, 2012, s. 33; Yavuzer, 2013, s. 13).

Lamborn ve arkadaşları (1991) anne-baba tutumlarının kabul/ ilgi, denetleme ve psikolojik özerklik olmak üzere üç boyutu olduğunu ifade etmişlerdir ve bu boyutların anne-baba tutumlarını nasıl etkilediğini göstermişlerdir. Buna göre demokratik tutuma sahip ailelerin kabul/ ilgi ve denetleme düzeylerinin yüksek olduğunu, ihmalkar ailelerin hem kabul/ilgi hem de denetleme düzeylerinin düşük olduğunu, otoriter ailelerin kabul/ilgi düzeyleri düşükken denetleme düzeylerinin yüksek olduğunu ve hoşgörülü ailelerin ise kabul/ilgi düzeylerinin yüksek denetleme düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca demokratik aileleri çocuklarının psikolojik özerkliğini destekleyen aileler olarak ifade etmişlerdir (s. 1049-1065). Anne-baba tutumları incelendiğinde kabul/ilgi ve denetleme alt boyutlarının tüm anne baba tutumları içerisinde belirli düzeylerde bulunduğu görülmüştür. Denetleme boyutu çocuğun ailesini ne derece denetleyici olarak algıladığını ifade eder (Yılmaz, 2000, s. 160-172). Otoriter tutuma sahip aileler çocuklarını yoğun bir şekilde denetlemeye ve kontrol etmeye çalışırlar (Yörükoğlu, 2012, s. 196). Bu ailelerin çocukları silik, küskün, çekingen, başkalarının etkisinde kalabilen, aşırı hassas yapıya sahip

olabilir. Ancak demokratik anne babalar çocuklarını denetlerken onların psikolojik özerkliğine önem verir, kendi fikirlerini de uygulamalarına izin verirler ve bu sayede çocuk sorumluluk duygusu kazanmış, kendi işini kendisi yapabilen bir birey olur (Yavuzer, 2012a s. 28; Yavuzer, 2012b, s. 26). Kabul/ilgi boyutu çocuğun ailesi tarafından ne kadar sevildiğini ve kabul edildiğini ifade eder, demokratik aileler ve hoşgörülü ailelerde çocuk kabul ve ilgiyi yüksek oranda görür (Yılmaz, 2000, s. 160-172). Ailesinin kendisini kabul ettiğini ve ilgi gösterdiğini hisseden çocuklar girişimci, özgüven ve sorumluluk sahibi bireyler olur. Ancak aile içerisinde kabul edilmeyen ve yeterince ilgi göremeyen çocuklar, kendini boşlukta hisseden, kendi kendini yönlendiremeyen, başıboş ve çevresine zarar veren çocuklar olabilir (Kaya, 1997, s. 193-204).

Ann Roe' ya göre çocuklukta geçirilen yaşantılar kariyer seçimini etkilemektedir. Ann Roe özellikle çocukluk döneminde anne-baba tutumlarının önemi üzerinde durmuştur (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 63). Roe meslekleri insanla uğraşmayı ve insan olmayanla uğraşmayı gerektiren meslekler olarak ikiye ayırmış ve kişilerin bu meslek gruplarından hangisine gideceği konusunda anne ve babası ile ilişkisinden aldığı doyumun önemli rol oynadığını belirtmiştir. Reddedici ana babaların çocukları yeterince sevgi ve saygı ihtiyaçlarını giderememektedir ve bu durumda başkalarına karşı saldırgan ya da savunucu bir tutum geliştireceklerdir. Meslek seçiminde insanla uğraşmayı gerektirmeyen bir mesleği tercih edeceklerdir. Üzerlerine aşırı derecede düşülen çocuklar bağımlı bir kişilik geliştirerek başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerine çok fazla önem vereceklerdir. Bu durumdaki bireyler çevrelerinde sürekli insan görme ihtiyacı hissedecek ve insanlarla uğraşmayı gerektiren mesleklere yöneleceklerdir. Kabul edici ana babaların çocukları yeterince sevildikleri ve saygı gördükleri için bu gereksinimler davranışlarına yansımayacak ve meslek seçimini etkilemeyecektir. İnsanla uğraşmayı gerektiren ya da gerektirmeyen işlerde çalışabileceklerdir (Kuzgun, 2009, s. 128-129).

Kariyer yaşam boyu devam eden bir süreçtir, sadece bir mesleğe girmek ya da bir meslek seçmek anlamına gelmez. Kariyer meslek öncesi, meslek icrası, meslek sonrası görevleri ifade ettiği gibi bireyin boş zamanlarındaki faaliyetlerini, toplum içinde üstlendiği diğer rollerini ve tüm bu rollerini oynarken bireyin gelişimini, kendine özgü uyumunu da ifade etmektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 7).

Dolayısıyla bireylerin kariyer seçimleri tüm yaşamlarını etkilemektedir ve doğru kariyer gelişimi çok önemlidir.

Bireylerin kariyer gelişimleri kuramsal ve gelişimsel olarak incelendiğinde, birçok kuramda kariyer gelişiminin çocukluk yıllarında başladığı ve kariyer gelişimini en fazla etkileyen kişilerin de çocuğun ebeveynleri olduğu belirtilmiştir. Kuzgun' a göre de çocuklar kariyer gelişimlerinde anne babalarının tutumlarından etkilenmektedirler ve kariyer değerlerini buna göre oluşturup, nasıl bir kariyer seçeceklerine karar vermektedirler (Kuzgun, 2008, s. 69). Bu nedenle bu çalışmada lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişki incelenecektir.

PROBLEM CÜMLESİ

Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişki nasıldır?

ALT PROBLEMLER

1. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin psikolojik özerklik boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin kabul/ilgi boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin denetleme boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları (bilgisel destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler inançlar) ile anne baba tutumları ölçeği alt boyutları (psikolojik özerklik, kabul ilgi, denetleme) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

SINIRLILIKLAR

1. Araştırma “Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği”, “Anne-Baba Tutum Ölçeği” ve kişisel bilgi formundan elde edilen verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, Samsun ili Çarşamba ilçesindeki lise öğrencileriyle sınırlıdır.

SAYILTILAR

1. Örneklemdaki bireylerin ölçekteki maddeleri içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
2. Seçilen örneklem grubunun evreni yeterince temsil edeceği ve örneklem üzerinden evrene genelleme yapılabileceği varsayılmıştır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kariyer bireylerin sadece iş yaşamlarını değil bütün yaşam alanlarını kapsamaktadır. Kişi kariyer seçiminde ve gelişiminde ilgi, yetenek, meslek değerleri, kişilik özellikleri, cinsiyet ve aile gibi faktörlerden etkilenmektedir. Aynı zamanda kişinin kariyer gelişimi de bu faktörleri etkilemektedir. Kişinin sosyal hayatı, aile hayatı, yaşadığı çevre daha doğrusu tüm yaşamı kariyerine göre şekillenmektedir. Dolayısıyla kişinin doğru bir kariyer seçimi yapması çok önemlidir.

Kariyer gelişim kuramları incelendiğinde çocuğun kariyer kavramı ile ilk olarak ailede tanıştığı, kişinin kariyer gelişiminin çocukluk döneminde başladığı ve anne ve babasından yoğun bir şekilde etkilendiği görülmüştür (Kuzgun, 2009, s. 109-195).

Aileler çocuk yetiştirirken çeşitli tutumlar benimsemektedir. Bunlar demokratik, otoriter, hoşgörülü ve ihmalkâr olarak sınıflandırılabilir ve bu sınıflamada çocuk ailesini kabul edici/ilgili, denetleyici ya da psikolojik özerkliğe önem veren bir aile olarak algılayabilir. Kabul edici/ilgili aileler çocukları tarafından sevecen, ilgili, katılımcı olarak algılanırken denetleyici aileler, kontrol edici ve denetleyici olarak algılanır. Psikolojik özerkliğe önem veren aileler ise demokratik ve bireyselliğe önem veren aileler olarak algılanır (Yılmaz, 2000, s. 160-172).

Çocuğun aile ortamında olumlu kişilik özellikleri kazanması ve geliştirmesi, iyi bir eğitim alabilmesi ve bütüncül olarak gelişimi için anne ve babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum çok önemlidir. Çocuğun kişilik gelişiminin sağlıklı olması için anne ve babaların çocuklarına sağlıklı tutum sergilemesi gerekir. Anne baba tutumları arasında en sağlıklı olan tutum ise çocuğa hoşgörülü, güven verici, destekleyici bir yaklaşım sergilenen, koşulsuz saygı, sevgi gösterilen, çocuğun duygu ve düşüncelerini rahatlıkla paylaşmasına

izin veren, çocuklara sorumluluk verilen ve onların özerk davranışlarının desteklediği demokratik tutumdur. Demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen bireyler; kendine güvenen, yaratıcı, bağımsız, sosyal ve duygusal anlamda yeterli, diğer bireylerle işbirliği yapabilen, sorumluluk sahibi, insanlara güvenebilen ve sevebilen bireyler olurlar (MEB, 2013, s. 31-35).

Aile tutumları bireyler doğdukları andan itibaren kişilik gelişimlerine, ilgilerine, değerlerine, düşüncelerine yoğun bir şekilde etki etmektedir. Aile tutumlarının bireylerin tüm hayatlarını olumlu ya da olumsuz etkilediği bilinmektedir ve dolayısıyla kariyer gelişimlerini de etkilediği düşünülmektedir. Ancak ülkemizde kariyer gelişimi ile ilgili kısıtlı çalışma bulunmasına rağmen (Çelik, 2018; Aktaş, 2018; Bakır, 2018; Işık, 2014; Bostancı, 2014; Bacanlı ve Yayla, 2011; Sürücü ve Bacanlı, 2011; Işıklar ve Bozgeyikli, 2010; Bakioğlu ve Demirel, 2001) anne baba tutumlarının kariyer gelişimini ve kariyer gelişiminde aile etkisini nasıl yönlendirdiğine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yapılan literatür taraması sonucu lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ve algılanan anne baba tutumlarının incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı ve araştırma sonucu ile alınacak önlemlerin yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

TANIMLAR

Kariyer: Yaşam boyu devam eden ve meslek öncesi- meslek icrası- meslek sonrası olduğu kadar, boş zaman faaliyetlerini, toplumda üstlenilen diğer rolleri ve bütün bu rolleri oynarken bireyin kendine özgü uyumunu ve gelişimini ifade eden bir kavramdır (Yeşilyaprak, 2016, s. 7).

Anne-Baba Tutumu: Anne ve babaların, çocuğun gerek sosyal, gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne ya da ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998, s. 141).

Yetkili Ebeveyn: Anne babaların ailedeki olumlu duyguları daha fazla ifade edip, çocuklarının duygularını kabul ettiği, sıcak ve destekleyici ebeveyn tutumudur (Morris vd., 2007, s.361-388).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1.KARİYER KURAMLARI

1.1.1. Özellik Faktör Uyumlu Kuramlar

1.1.1.1. Özellik-Faktör Kuramı

Meslek alanlarına uygun elemanları yerleştirme gibi acil bir soruna çözüm bulmak için Parsons tarafında başlatılan model, Williamson, Paterson ve Darley tarafından geliştirilerek özellik-faktör kuramı adını almıştır. Kurama göre bireylerin mutlu ve başarılı olacakları meslekleri bulmalarını sağlamak amacıyla danışanların özellikleri ile ölçme araçları ile saptanan meslek üyelerinin özellikleri eşlenerek danışanların işlere veya mesleklere yönlendirilmesi sağlanıyor. Yaklaşımın temelindeki görüşler şu şekilde özetlenebilir:

- Her bireyin kendine özgü özellikleri vardır.
- Her meslek grubu diğer meslek gruplarından farklıdır ve üyelerinin başarı gösterebilmesi için mesleğin gerektirdiği belli özelliklere sahip olması gerekir.
- Meslek seçim sürecinde bireyin özellikleri ile mesleğin gerektirdiği özellikler birbirine ne kadar yakın olursa bireyin meslekte başarılı olma ihtimali o kadar artar.
- Değişik mesleklerde çalışan meslek elemanlarına objektif ölçme araçları uygulanarak her mesleğin temel özellikleri belirlenebilir ve meslek seçme durumunda olanlara aynı ölçme araçları uygulanarak kişiye en uygun mesleği seçmek mümkün olabilir (Kuzgun, 2009, s. 109-110).

1.1.1.2. İş Uyumu Kuramı

İşin gerekleri ile bireysel özelliklerin eşleştirilmesine dayalı bir kuramdır (Kuzgun, 2009, s. 190). Kurama göre insan, varlığını devam ettirebilmek için biyolojik ve psikolojik olarak ikiye ayrılan temel isteklerini karşılamak zorundadır. İhtiyaçlarını karşılayan insan huzurlu, mutlu olur ve bu durumu sağlayan nesnelere pekiştireç denir. Bireyin en çok etkileşim yaşadığı ve en temel çevresi iş çevresidir. Kurama göre insan, iş ortamında çalışandır. İnsanın iş çevresi ise işin yürütüldüğü ortamdır. Bu ortam kurum, işletme ya da işveren

olabilir. İş ortamının da çalışanın da karşılıklı istekleri vardır. Çalışan birey ücret ya da ilginç iş gibi nedenlerle çalışmaya ihtiyaç duyar ve bunu karşılayacak olan da iş çevresidir. İş çevresinin de varlığını sürdürmek için çalışandan beklentileri vardır. Bunlar temel iş görevleridir. Çalışan ile iş çevresi karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarını karşıladıkları zaman iki tarafta doyuma ulaşır. Çalışana verilen görevler takımına pozisyon denir ve buna genel olarak iş denmektedir. İş yerinde benzer veya ortak görevleri üstlenen iş grubuna meslek denir ve meslekteki kıdem ise kariyer anlamına gelmektedir (Dawis, 1968, s. 1-14).

İş uyum kuramı bazı önemli kavramlar içermektedir. Bunlar; doyum (Kişinin ihtiyaçları ve değerleri ile çevrenin pekiştireçleri arasında ne kadar uyum olduğuna dair algısıdır.), ihtiyaçlar/değerler, pekiştireçler ve pekiştirici faktörler, beceriler ve yetenekler, beceri ve yetenek gereklilikleri (Beceri gerekliliklerini belirleyebilmek için iş uyumu kuramında bazı yöntemler belirlenmiştir.), uyuşma/benzeşme (Birey ve iş çevresi arasındaki uyum.), meslekte kalma süresi, stil değişkenleri şeklindedir (Dawis, 1968, s. 1-14).

1.1.1.3. Holland' ın Tipoloji Kuramı

Holland yaptığı araştırmalar sonucu insanların, kişilik özelliklerine göre gruplanabileceğini ve bu grupların özelliklerine uygun çevrelerde başarılı ve mutlu olacaklarını öne sürerek tipoloji kuramını geliştirmiştir (Kuzgun, 2009, s. 111).

Holland' ın tipoloji kuramı bazı ilkelere dayanmaktadır. Bunlar;

- Mesleki kalıplar önemli ve güvenilir sosyolojik ve psikolojik anlama sahiptir,
- Meslek seçimi bireyin kişiliğinin ifadesidir ve ilgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir,
- Bir mesleğin çalışanlarının kişilik özellikleri ve özgeçmişleri birbirlerine benzemektedir,
- Meslekte karar kılma, mesleki doyum ve o meslekte başarılı olma, bireyin kişiliği ile bulunduğu çevre arasındaki bağdaşıma bağlıdır,
- Bir meslek grubunda bulunan insanlar birbirlerine benzedikleri için karşılaştıkları uyarıcılara ve sorunlara benzer şekilde tepkide bulunurlar.

Aynı zamanda bu bireyler kendilerine özgü bir kişiler arası çevre oluştururlar (Kuzgun, 2009, s. 112-114).

Holland'ın tipoloji kuramı, çoğu insanın altı kişilik türden birine uyduğu fikri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar; gerçekçi, araştırmacı, sanatsal, sosyal, girişimci ve geleneksel şeklindedir. Kurama göre benzer özelliklere sahip insanlar bir grup oluşturmaktadır ve bu gruplar da kişilik türleriyle aynı şekilde adlandırılmıştır (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.1. Gerçekçi Tip

Ekipmanlarını, araçlarını veya makinelerini kullanarak ve işleterek, esas olarak ellerini kullanarak, tamir, monte veya inşa işlerinde çalışmaktan hoşlanırlar. Genellikle dışarıda çalışmak isterler. Temel becerileri araçların, ekipmanların ve makinelerin kullanımı ve çalıştırılması, tasarımı, inşası, onarımı, bakımı, ölçülmesi, detaylandırılması, araba sürülmesi, taşınması, hayvanların bakımı, bitkilerle çalışma şeklindedir. Soyut ve teorik konulardan pek hoşlanmazlar (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.2. Araştırmacı Tip

Fikirleri keşfetmeyi ve araştırmayı, gözlemlemeyi, araştırmayı ve denemeyi, soru sormayı ve soruları çözmeyi severler. Analitik ve mantıksal olarak düşünme, hesaplama, yazma ve konuşma yoluyla iletişim kurma, tasarlama, formüle etme, hesaplama, teşhis etme, deneme yapma, soruşturma yapma becerilerinde iyidirler (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.3. Artistik Tip

Kendilerini ifade etmek, iletişim kurmak veya gerçekleştirmek ya da bir şeyler yaratmak veya tasarlamak için kelimeleri, sanatı, müziği ya da tiyatroyu kullanmayı severler. Sanatsal ya da fiziksel olarak ifade etme, konuşma, yazma ve şarkı söyleme, gerçekleştirme, tasarlama, sunma, planlama, oluşturma, oynama, dans etme yoluyla iletişim kurma başarılı oldukları becerilerdir (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.4. Sosyal Tip

İnsanlara öğretmek, eğitmek, bilgilendirmek, yardım etmek, tedavi etmek, iyileştirmek, hizmet etmek için çalışmaktan hoşlanırlar. Başkalarının iyiliği ve

refahı için endişelenirler. Yazma ve konuşma, bakım ve destekleme, eğitim, toplantı, tebrik etme, yardımcı olma, öğretim, bilgilendirme, mülakat, koçluk gibi konularda başarılıdırlar (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.5. Girişimci Tip

İnsanlarla tanışmayı, önderlik etmeyi, başkalarıyla konuşmayı ve başkalarını etkilemeyi, başkalarını teşvik etmeyi gerektiren işlerde çalışmayı severler. Satış, destekleme ve ikna etme, fikir geliştirme, halkla konuşma, yönetme, düzenleme, liderlik, hesaplama, planlama konularında başarılıdırlar (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.1.3.6. Geleneksel Tip

İç mekanda çalışmayı, örgütlenmeyi, doğru olmayı, prosedürleri takip etmeyi, veri veya sayılarla çalışmayı, iş ve etkinlikleri planlamayı içeren görevlerde bulunmayı severler. Hesaplama ve bilgisayar kullanma, kayıt tutma, detaylara dikkat etme, toplantı ve karşılama, hesaplama yapma, para taşıma, düzenleme gibi becerileri içeren işlerde çalışmayı tercih ederler (Spoken vd., 2002, s. 373-425).

1.1.2. Psikodinamik Yaklaşımlar

1.1.2.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalistlere göre, meslek bilinçdışı ihtiyaçları doyurma yoludur. Meslek seçimi ise zevk ve gerçeklik ilkelerine göre yapılmaktadır. Zevk ilkesi kişiyi ileride olabilecek durumları düşünmeden o an hoşlanabileceği davranışlara yönlendirir, gerçeklik ilkesi ise kişiye zevk alacağı durumların maaliyetini ve süresini düşündürür. Kişi meslek seçimi yaparken o anda ve gelecekte işten alacağı zevki düşünür. Kişilerin içgüdüleri nelerden hoşlanacağı konusunda iç rehber rolü oynar (Kuzgun, 2009, s. 121).

Psikanalistlerin tümü, bireyin meslek seçiminin altında yatan bilinçaltı etkenlerin kişinin aile geçmişi ve bireysel geçmişi ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bir mesleği seçme ve bu meslekte başarılı olmanın, çocukluk döneminde çocuğun hayatında önemli olan kişilerle ilişkiler ve bu kişilerin meslek seçimleri ile yakından ilgili olduğunu, bu kişilerin özellikle anne babalar olduğunu söylemişlerdir (Pines ve Yanai, 2001, s. 175-180).

1.1.2.2. Adlerin Yaklaşımı

Adler, meslek seçimi ve mesleki gelişim, işin bireyin hayatındaki önemi ve anlamı konularında yaptığı çalışmaları ile kariyer danışmanlığı alanına önemli katkılar yapmıştır. Adler yaklaşımına göre kariyer seçimi, aile bütünlüğü, doğum sırası, yaşam tarzı, ilk çocukluk anıları, sosyal ilgi kavramlarından etkilenmektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 140-147).

Adlerin yaklaşımına göre çocuğun aile bütünlüğü içinde bulunduğu yer (aile ilişkileri sistemi içinde bulunduğu konumu), doğum sırası (çocuğun kronolojik olarak kardeşler arasında bulunduğu sıranın yanında psikolojik olarak bunu nasıl algıladığı), yaşam tarzı (dünyanın işleyişine dair geliştirilen harita) çocuğun ileriki yaşamında meslek hayatını, meslek seçimini etkilemektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 313).

Çocuklar bir işte çalışmanın ne demek olduğunu, çalışan rollerini ilk olarak ailede görür ve aile fertlerini izleyerek çalışma hakkında bir algı oluşturur. Çocuğun aile içinde kaçınıcı çocuk olduğu da kariyer seçimini etkiler. Kariyer seçiminde çocukların aile içinde fiziksel konumundan çok psikolojik konumu etkilidir. Aynı doğum sırasına sahip farklı ailelerde yetişmiş çocuklar psikolojik olarak kendilerini farklı hissedebilirler. Yaşam tarzı kavramı kariyer değerlendirmesi ve kariyer danışmanlığını çok fazla etkilemektedir. Kariyer tercihi yaşam tarzını yansıtmaktadır. Kişi kim olduğunu, kendini diğer insanlara karşı nasıl gördüğünü yaptığı kariyer tercihiyle ifade edebilir. Örneğin, yaşam tarzı, başkalarına yardım etmek etrafında yönlendirilmiş olan kişi, danışmanlık, hemşirelik veya başka bir yardımcı mesleğe yönelebilir. Yaşam tarzı bilmek, öğrenmek yönelimli olan kişi, bilim adamı veya akademisyenlik gibi işlere yönelebilir. Yaşam tarzı sahip olma ve elde tutma yönelimli olan kişi, toplama, satın alma ve yatırım yapmayı vurgulayan işlere yönelebilir. Yaşam tarzını uygularken olasılıklar çok ve çeşitlidir ve bu örnekler ancak bu tür olasılıkların birkaçıdır. Ayrıca, yaşam tarzı, bireylerin işyerinde başkalarıyla nasıl ilişki kurduğunu da görmemizi sağlar. Örneğin, öğrenmek yönelimli bir kişi bilgiye yönelik isteğini yapıcı bir biçimde ya da yıkıcı bir biçimde kullanabilir. Yapıcı bir biçimde kullandığında insanlara kaynak oluşturabilir, bildiklerini paylaşabilir ancak yıkıcı bir biçimde kullandığında başkalarını aşağılayabilir. Yaşam

biçiminin yapıcı veya yıkıcı olmasını etkileyen temel etmen diğer insanlara karşı hissedilen duygudur (Watkins, 1993, s. 357).

1.1.2.3. ROE' nin Gereksinim Kuramı

Klinik psikolog olan Ann Roe, kariyer davranışı ile ilgili birtakım araştırmalar yapmış ve yaptığı araştırmalar sonucunda çocuklukta geçirilen yaşantıların kariyer seçimini etkilediğini ileri sürmüştür (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 63).

Roe, çocukluk yaşantıları ile ilgiler, yetenekler, tutumlar arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin meslek seçimini nasıl etkilediğini açıklayan bazı hipotezler bulmuştur. Bu hipotezler genel olarak değerlendirildiğinde, bireylerin çocukluk yaşantılarının ilerleyen yıllardaki ihtiyaçlarını, bu ihtiyaçların da onun neye yöneleceğini belirlediği görülür. Kişinin yöneldiği alana göre yetenek, ilgi ve tutumları özgülleşirken, bireyin hangi alanda çalışacağını, çalışma isteğinin şiddeti ve bilinçdışı gereksinimleri belirler (Kuzgun, 2009, s. 126-128).

Çocukluk yaşantılarını inceleyen Roe, özellikle anne-baba tutumları üzerinde durmuş ve anne-baba tutumlarını, sevgi ve kontrol olarak birbirini kesen yatay ve düşey çizgilerle gösterilebilen iki boyut ile açıklamıştır. Sevgi ve kontrolün gösterilme derecesine göre bazı ana baba tutumları betimlemiştir (Kuzgun, 2009, s. 128).

Çocuğun üzerine aşırı derecede düşen ana babalar: Aşırı koruyucu aileler çocuklarının genel ihtiyaçlarının giderilmesine çok önem verirler. Bu ana babalar çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılarlar. Çocuk ana babaya bağımlı olduğu sürece korunma, sevgi ve saygı görme ihtiyaçlarını da çoğu zaman karşılarlar. Ancak tüm bu ihtiyaçların karşılanması düzenli değildir. Bu aileler çocuğun kendini gerçekleştirmesine olanak vermezler (Kuzgun, 2009, s. 128).

Aşırı istekçi ana babalar: Bu ana babalar statüye çok önem verirler. Çocuklarından sürekli mükemmel işler beklerler, çocuklarını başarılı oldukları ve kendilerine bağlı oldukları ölçüde sevip sayarlar (Kuzgun, 2009, s. 128).

Reddedici ana babalar: İhmal edici ve reddedici olarak ikiye ayrılırlar. İhmal edici ana babalar farkında olmadan çocuğu sevgiden yoksun bırakırlar. Çocuğu duygusal olarak reddeden ana babalar çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını

kısmen karşılarlar ama genel olarak çocuğu her türlü doyumdan yoksun bırakırlar (Kuzgun, 2009, s. 128).

Çocuğu kabul eden ana babalar: Bu ana babalar çocuğa ölçülü bir sevgi ve saygı gösterirler. Gösterdikleri sevgi ve saygıya göre ikiye ayrılırlar. Birinci grup ana babalar, farkında olamadan vakit ayıramadığı için çocuğun gelişimine karışmayan, çocuğu serbest bırakan gruptur. İkinci grup ise kabul edici ana babalardır, bilinçli ve planlı olarak çocuğun doğal gelişimine karışmadan çocuğu gizil güçlerini kullanmaya ve bağımsız olmaya teşvik ederler (Kuzgun, 2009, s. 128).

1.1.3. Gelişimsel Yaklaşımlar

1.1.3.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramı

Ginzberg ve arkadaşlarına göre meslek seçimi kararı hayatın belli bir döneminde olmayıp yaşamın ilk yirmi yılını kapsamaktadır. Meslek gelişimi tersine çevrilemez ve geri döndürülemez. Bireye tanınan olanaklar ve bireyin istekleri ile birlikte oluşan bir süreçtir (Kuzgun, 2009, s. 147).

Ginzberg ve arkadaşları, 11 yaşında başlayıp 17 yaşına kadar süren, ortalama 6-10 yıl arasında süren kariyer seçim sürecini fantezi (hayal) dönemi, deneme dönemi ve gerçeklik dönemi olmak üzere üç ana döneme ayırmıştır (Yeşilyaprak, 2016, s. 174).

1.1.3.1.1. Hayal Dönemi

Ginzberg ve arkadaşlarına göre çocuklar küçük yaşlardan itibaren meslek tercihlerini ifade etmeye başlarlar. Ancak çocuklar meslek tercihlerini zevk ilkesine göre yaparlar. Çocuk bir mesleği hoşlandığı için seçer ya da bir etkinliği hoşlandığı için yapar. Yetişkinlerin beğenisini kazanmak ya da herhangi bir ödül almak amacı ile yapmaz. Hayal döneminin sonuna doğru yetişkinlerin onayını kazanmak ve buna benzer ihtiyaçlar için davranışlarda bulunmaya başlar. Aynı zamanda çocuklar hayal döneminde yetişkinlerle özdeşim kurar ve yetişkinlerin iş etkinliklerini oyunlarında temsil eder. Bu dönemde çocuğun meslek seçimleri gerçeklikten uzaktır ve hayallerle, fantezilerle doludur (Kuzgun, 2009, s. 147-148).

1.1.3.1.2. Deneme Dönemi

Deneme dönemi 11-12 yaşlarında başlar, 18 yaşına kadar sürer. İlgi basamağı, yetenek basamağı, değer basamağı şeklinde üç basamaktan oluşur (Kuzgun, 2009, s. 148).

İlgi basamağında 11-12 yaşlarına gelmiş olan çocuk artık nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığını anlamaya başlar ve ilgilerini fark eder. Meslek seçimini ilgilerine dayandırır. Yetenek basamağı 12-14 yaşlarını kapsar, bu dönemde çocuk meslek seçiminde yeteneklerini kullanmaya başlar ve baba ile özdeşimde azalma olur. Değer basamağı 15-16 yaşlarını kapsar. Bu dönemde ergenlerde topluma hizmet etme fikri belirir ve ergenler farklı mesleklerin farklı yaşam biçimleri sağladığını fark eder (Kuzgun, 2009, s. 148).

1.1.3.1.3. Gerçeklik Dönemi

Bu dönem 18-22 yaşlarını kapsar. Araştırma, billurlaşma, belirleme şeklinde alt basamaklara ayrılır. Araştırma basamağı bireyin üniversiteye girmesi ile başlar ve hedeflerinin giderek daralması ile son bulur. Billurlaşma basamağında kişi daha kesin kararlar verir ve ana dalını seçme sorunuyla karşı karşıya kalır. Belirleme basamağında birey özgül bir işi olur (Kuzgun, 2009, s. 149).

1.1.3.2. Super' ın Yaşam Boyu, Yaşam Alanı Yaklaşımı

Super kuramında farklı kuramları sentezlemeye çalışarak bir araya toplamış ve bütüncül bir kuram yerine parça parça bir kuram oluşturmuştur. Kendi kuramından önce ortaya çıkan kuramların eksik yönlerini vurgulamış ve o kuramlara da katkı sağlamıştır. Bu kuram kariyer gelişiminin üç yönünü tanımlamaktadır; yaşam boyu, yaşam alanı ve benlik kavramı (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 48).

Yaşam boyu meslek gelişimi kuramı, Super tarafından belirtilen önermelere dayanmaktadır. Önermeler: İnsanların kişilik özellikleri ve benlik kavramları farklılık gösterir, insanlar sahip oldukları kişilik özellikleri sayesinde birçok mesleği yapabilirler. Her meslek belirli çalışan özellikleri gerektirir ancak bu durum mesleklerde farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin çalışabilmesine olanak sağlayacak şekilde esnektir. Zamanla değişen benlik kavramları, seçim yapma ve uyum bütün bireyler için devam eden süreçlerdir. Bireyler için değişim

süreci belirli yaşam dönemleriyle tanımlanabilir. Bunlar; büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme, çöküş veya emekliliktir. Bireyin mesleki düzeyi ve kariyer örüntüleri, bağlamsal ve kişisel faktörlerden etkilenir. Bireylerin şu anki kariyer gelişimi görevleriyle başa çıkma hazır bulunuşluğu, kariyer gelişiminin önceki basamaklarındaki görevlerle başa çıkmadaki başarısından etkilenir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 49).

Yaşam boyu meslek gelişimi kuramı, gelişimsel açıdan uygun kariyer müdahalelerinin sağlanması ile kişinin kariyer gelişiminin kolaylaştırılabileceği düşüncesi; kariyer seçiminin kişinin benlik kavramı gelişimini ve uygulanmasını içerdiği ve kariyer seçiminin kendi çevresinden öğrendikleri, geliştirdikleri ve çevresiyle etkileşimlerinin bir sentezini ve uzlaşma sürecini yansıttığı; yaşam doyumunun bireyin önemli benlik özellikleri ile uyumlu yaşam rolü olanakları bulmasına bağlı olduğu; her birey için yaşam rolü yapısının bireyin kendi tercihlerini, değerlerini ve yaşam rolü benlik kavramlarını yansıttığı gibi diğer faktörler üzerine yapılandırılmıştır (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 49).

1.1.3.2.1.Yaşam Boyu

Kariyer gelişimi, fiziksel gelişim gibi yaşam boyu devam eder. Kariyer psikososyal gelişim, toplumun beklentileri ve mesleki olanaklara göre gelişir. Yaşamın erken dönemlerinde kariyer gelişimi yaşla ilgilidir ve kariyer kararı vermeye yöneliktir. Ancak yetişkinlik döneminde kariyer gelişimi yaşla ilgili değildir ve yetişkinlerin kariyerleri mesleki olanaklar ve yaşam rollerine göre gelişir. Super, kariyer gelişim basamakları ve alt basamakları ile ilgili gelişim görevleri tanımlamıştır. Kariyer gelişim aşamaları sırasıyla büyüme, yerleşme, sürdürme ve geri çekilmedir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 49-50).

1.1.3.2.1.1.Büyüme

Bu dönem 4-13 yaş aralığını kapsar. Bu yaş grubundaki çocuklar kariyer gelişim görevi olarak, benlik duygusu geliştirmeye ve iş dünyası ile ilgili bir anlayış geliştirmeye başlarlar. Bu kariyer gelişim görevini başarmak için çocuklar merak duygularını kullanarak mesleki hayallerle ilgilenirler ve ardından da kendi çevrelerini keşfederek hayal, ilgi, yetenek alt basamaklarında ilerlerler. Bu süreçte çocuklar üstünlük duygusu geliştirir, kendi çevreleri ve karar verme becerileri üzerinde kontrol kurmaya başlarlar. Bu aşamada çocuklar şimdiki davranışlarının

gelecekteki yaşantılarını etkileyeceğini anlar ve gelecek için planlar yapmaya başlarlar (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 51).

1.1.3.2.1.2.Keşfetme

Bu dönem 14-24 yaşları arasında gerçekleşir. Bu dönemde ergenler şimdinin geleceği etkileyeceğinin farkında olur ve buna dayanarak geleceği planlamaya başlar. Kariyer gelişimi alanında geleceği planlamak billurlaşma, mesleki tercihleri belirleme ve uygulama şeklinde olur. Bir mesleki tercihin billurlaşması için kişinin hoşlandığı işleri belirginleştirmesi gerekir. Bu süreç büyüme aşamasında elde edilen benlik bilgisi ve mesleki bilgiye dayalıdır. Mesleki tercihleri belirlemek meslekler arasında düşünülen mesleği seçmede karar verme becerisi gerektirir. Uygulama ise bireyin seçtiği mesleğe doğru harekette bulunmasını gerektirir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 51).

1.1.3.2.1.3.Yerleşme

Yerleşme evresi 25-45 yaşları arasında gerçekleşir. Bu aşamanın kariyer gelişim aşamaları karar kılma, sağlamlaştırma ve ilerlemedir. Karar kılma aşamasında kişi girdiği mesleğin kendisine uygun olup olmadığını değerlendirir. Karar kılma aşamasından sonra kişi mesleğinde iyi bir yer edinmeye çalışır ve buna sağlamlaştırma denir. Kişi mesleğinde sağlamlaştıktan sonra da daha iyi pozisyonlara geçmeye çalışır. Buna da ilerleme denir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 51).

1.1.3.2.1.4. Sürdürme

Sürdürme aşaması yaklaşık 45-65 yaşları arasını kapsar. Bu dönemde bireyler koruma, güncelleme, yenilik kariyer gelişimi görevleriyle karşılaşır. Bu dönemde çalışanlar işlerini değiştirme ya da sürdürme kararı arasında kalırlar. İşlerinde devam etmeye karar verenler yenilikleri takip ederek kendilerini geliştirirler (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 52).

1.1.3.2.1.5.Geri Çekilme

Bu dönem yavaşlama, emeklilik planı ve emeklilik yaşamı kariyer görevlerini içerir. Kişiler bu dönemde fiziksel olarak yavaşlar ve emeklilik konusuyla ilgili hale gelirler (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013, s. 52).

1.1.3.2.2. Yaşam Alanı

İnsanlar olgunlaştıkça çeşitli roller üstlenirler, bu rollerin bir kısmı hayatın erken dönemlerinde başlar. Bazı yaşam evrelerinde, bir insan sadece bir rol oynar (örneğin, bir yenidoğan) ve bazen de eş, ebeveyn, ev kadını ve işçi gibi bir dizi rol oynar. Birçok insanın yaşam alanının çoğunu bir ömür boyunca tanımlamak için dokuz önemli rol kullanılabilir. Bunlar tipik kronolojik sırayla, aşağıdaki gibidir: çocuk, öğrenci, boş zaman, vatandaş, işçi, eş, ev kadını, ebeveyn ve emekli. Diğer roller, kardeş, sevgili, reformcu, suçlu, vb. şeklinde örneklenebilir. Herkes her rolü oynayamaz, bazı insanlar asla evlenmez ve bazı insanlar da emekliliğe ulaşmadan ölür. Bir öğrenci okuldan ayrılmadan önce veya bir iş sahibi olmadan önce evlendiği zaman, başlangıçların sırası ve rollerin terk edilmesi farklı olabilir. Fakat bu rollerin listelendiği sıra, pozisyonların tipik olarak ilk işgal edildiği sıraya karşılık gelir. Etkileşen, değişen rollerin takımı yıldız kariyeri oluşturur. Rollerin hiçbiri zorunlu olarak cinsiyete bağlı değildir. Roller genellikle dört alanda oynanır. Bunlar; ev, topluluk, okul (kolej ve üniversite dahil) ve iş yeridir. Başka alanlar da vardır. Örneğin, kulüp, emekli toplumu veya dini kurumlar... Ancak herkes tüm alanlara giremez. Genellikle her rol bir alanda oynanır. Ancak bazen bir rol birden fazla alanda da oynanabilir. Örneğin ebeveyn rolü asıl olarak evde oynanır. Ancak aynı zamanda okulda da oynanabilir. Böyle durumlarda kişi rol çatışması yaşayabilir (Super, 1980, s. 282-298).

Yaşam rollerinin eş zamanlı kombinasyonu yaşam stilini ortaya çıkarır, bu rollerin ardışık kombinasyonu yaşam döngülerini ve yaşam alanının ortaya çıkmasını sağlar ve bütün bu oluşan yapılara kariyer örüntüsü adı verilir (Super, 1980, s. 282-298).

1.1.3.3. Gottfredson' un Daraltma-Uzlaşma Kuramı

Daraltma- uzlaşma kuramı, gençlerin kademeli olarak toplumlarının sağladığı mesleki tercihler dizisini tanımak ve bunlarla uğraşmak ya da bunlarla başa çıkmak için nasıl bir yol izlediklerine odaklanmaktadır (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

Daraltma- uzlaşma kuramı, dört gelişimsel sürecin onu anlamının anahtarı olduğunu öne sürmektedir. Bu kurama göre dört gelişimsel süreç, eşleştirme sürecinde özellikle önemlidir: Bilişsel yeteneklerde yaşla ilgili büyüme (bilişsel büyüme), giderek kendini geliştirme (öz yaratım), en az tercih edilen mesleki

alternatiflerin aşamalı olarak ortadan kaldırılması (daraltma) ve meslek seçimine (uzlaşma) ilişkin dış kısıtlamaların tanınması ve bunlara yer verilmesi (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

1.1.3.3.1. Bilişsel Büyüme

Bloom'un altı öğrenme düzeyinin öğretme ve öğrenmede bilişsel görevlerin yaygın olarak kullanılan taksonomisini kapsamaktadır: Örneğin, benzer gerçekleri ve farklılıkları saptamak ve anlamak, izole gerçekleri öğrenmek (anlayış), bilginin geçerliliğini değerlendirmek (uygulama), bilgiyi bir kararın ya da eylem sürecinin artılarını ve eksilerini değerlendirmek için bütünleştirmek (analiz), hangi seçeneklerin diğerlerinden daha iyi olduğuna karar vermek için bir ya da daha fazla ölçüt uygulamak ve bir hedefe ulaşmak için bir plan geliştirmek (yaratmak) (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

Çocukların doğumdan ergenliğe kadar yaşla birlikte akıl yürütme kapasiteleri artar. Çocuklar yaşları büyüdükçe daha karmaşık bilgileri anlayabilir ve analiz edebilirler. Okul öncesi çocuğu sezgisel düşünür, ilkokul çocuğu somut düşünür, ergenlik döneminde ise soyut düşünceler başlar. Çocukların bu bilişsel büyümesi yaşamlarını her yönden etkilemektedir (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

1.1.3.3.2. Öz Yaratım

Gottfredson' a göre bireylerin karakteristik yapısı biyolojik temellidir. Ancak yaşamın ilerleyen yıllarında kişilerin karakterleri yaşantılarından etkilenir. Tekrarlanan yaşantılar aracılığıyla genetik temelli karakteristik yapı kişilik özelliği haline gelir. Birey çevresindeki insanlarla etkileşimi sonucu karakteristik yapısını şekillendirir. Bütün bunların sonucunda benlik kavramı şekillenir. Mesleki benlik kavramı benlik kavramının uzantısıdır ve yaşamın erken dönemlerinde başlar. İlerleyen süreçte bireyler mesleki seçeneklerini daraltır (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

1.1.3.3.3. Daraltma

Gottfredson meslek seçiminin daraltma süreci ile başladığını belirtir. İnsanların kendi benlikleri ile çatışan meslek alternatiflerini elemesine daraltma denir. Daraltma süreci yaşamın erken dönemlerinde başlar ve soyut düşünme yeteneği arttıkça artar (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

Gottfredson' a (2004) göre daraltma süreci beş ilkeye göre gerçekleşir;

- Soyutlama yeteneğinin artması
- Benlik kavramı ve meslek tercihlerinin etkileşimi
- Ayırıştırma ve birleştirmede örtüşme
- Kademeli olarak seçeneklerin elenmesi
- Seçimlerde bulunma ancak süreci ifade edememe (s. 2-44).

1.1.3.3.4. Uzlaşma

Uzlaşma süreci bireyin tercih ettiği meslek alternatifleri arasından kendi özelliklerine en az uygun ancak en ulaşılabilir olanına yönelmesi olarak tanımlanabilir. Bazı nedenlerden dolayı en çok istenilen hedefe ulaşamaz ve kişiler daha ulaşılabilir hedeflere yönelir. Uzlaşma hedeflerin dışsal gerçeklikle uyumunun sağlanmasıdır (Gottfredson, 2004, s. 2-44).

1.1.4. Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar

1.1.4.1. Kariyer Danışmanlığında Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu kuram insanların belli eğitim programlarına veya belli mesleklere yönelmelerinin ya da meslek değiştirmelerinin nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır. Kurama göre meslek planı 4 faktör etkisi altında gerçekleşir. Bu faktörler Krumboltz ve arkadaşları (1976) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir;

Genetik donanım ve özellikler: Kişinin kalıtımla getirdiği özelliklerdir. Ancak kişinin kalıtımı çevresi ile etkileşim içindedir ve bu durum kişinin bazı özelliklerinin gelişmesini sağlar, bazı özelliklerinin de gelişimini engeller.

Çevre koşulları ve olaylar: Kişinin denetimi dışındaki çevresel olaylar, bireyin meslek kararını etkiler. Örneğin; doğal afetler, iş olanaklarının niteliği ve sayısı, işe alınacak kişilerin seçiminde uygulanacak politikalar, iş yasası, sendikalar, aile eğitimi yaşantıları...

Öğrenme yaşantıları: Birey yaşamı boyunca bilinçli olarak ya da farkında olmadan öğrenme yaşantıları geçirir. Kurama göre öğrenme yaşantıları vasıtalı ve çağrışımlı olmak üzere ikiye ayrılır. Vasıtalı öğrenme yaşantısında kişi çevresine etki eder ve bunun sonucunda olumlu bir sonuç elde etmeyi bekler. Çağrışımlı öğrenme de ise kişi çevredeki uyaranlar arasında bağlantı kurar. Bu bağlantı

gerçek ya da yakıştırma olabilir.

Göreve yaklaşım becerileri: Özel yetenekler, genetik özellikler, çevre etkileri ve öğrenme yaşantıları arasındaki etkileşim göreve yaklaşım becerilerini oluşturur. Bu beceriler çalışma alışkanlıkları, performans standartları, algısal ve bilişsel süreçler, duyuşsal tepkiler ve zihinsel kurulumdur.

Bu faktörler sonucunda insanlar bazı genellemeler oluştururlar. Bireyler sürekli kendi yaptıkları davranışlarının sonuçlarını ve ürettiklerini diğer insanlarınki ile karşılaştırırlar ve bu durum sonucunda kendini gözlemlemeden kaynaklanan genellemelere ulaşırlar, aynı zamanda insanlar iş dünyası hakkında kendi yaşantıları veya başkalarından duyduklarına dayanarak da genellemelere ulaşırlar ve bu durum sonucunda iş dünyası hakkında da genellemeler oluştururlar (Krumboltz vd., 1976, s. 71-81).

1.1.4.2. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı

Sosyal bilişsel kariyer teorisi, insanların ilgi uyandırdığı, seçimler yaptığı, eğitim ve mesleki uğraşlarda farklı başarı düzeylerine ulaştığı süreçleri anlamak için yeni bir çabayı temsil etmektedir (Lent vd., 2000, s. 36-49).

Sosyal bilişsel kariyer teorisinin amacı kariyer gelişiminin birbiriyle ilişkili üç yönünü açıklamaktır: (1) temel akademik ve kariyer çıkarlarının nasıl geliştiği, (2) eğitim ve kariyer seçimlerinin nasıl yapıldığı ve (3) akademik ve kariyer başarının nasıl elde edildiği. Teori, kendisinden önceki kariyer teorilerinde ifade edilen ve kariyer gelişimine yön verdiği ileri sürülen çeşitli kavramları (ör. Değerler, ilgi alanları, çevresel faktörler, yetenekler) içermektedir (Lent vd., 2002, s. 750-754).

SBKK' nin temel yapı taşlarını üç karmaşık bağıntılı değişken olan öz-yeterlik inançları, sonuç beklentileri ve hedefler oluşturmaktadır. Öz-yeterlilik, bireyin eylem biçimleri veya belirli davranışlarını gerçekleştirme yetenekleri hakkındaki kişisel inançlarını ifade eder. Öz-yeterlik inançları, küresel güven veya özgüven gibi değiştirilemez değil, değiştirilebilir ve belirli faaliyet alanlarına özgüdür. İnsanların öz-yeterlilikleri farklı mesleklere göre değişiklik gösterebilir. Örneğin, bir kişi, bilimsel alanlara başarılı bir şekilde girme ve performans sağlama konusunda kendinden çok emin olabilir, ancak satış gibi sosyal veya girişimci alanlardaki yetenekleri hakkında çok daha az güvende hissedebilir.

SBKK, insanların, içinde buldukları faaliyetleri devam ettirmek için gerekli becerilere ve çevresel desteklere sahip oldukları sürece, güçlü öz-yeterlik inançlarına sahip oldukları faaliyetlere daha fazla ilgi duyma, takip etme ve daha iyi performans gösterme olasılıkları olduğunu varsayar. Öz-yeterlik inançlarının dört temel bilgi kaynağından ortaya çıktığı varsayılmaktadır: kişisel performans başarıları, dolaylı deneyimler (örneğin, benzerlerini gözlemleme), sosyal ikna ve fizyolojik ve duygusal durumlar (Lent vd., 2002, s. 750-754).

Sonuç beklentileri, belirli davranışların gerçekleştirilmesinin sonuçları veya sonuçları hakkındaki inançları ifade eder. Örneğin, bunu yaparsam ne olur? İnsanların, içinde buldukları faaliyetlerle ilgili yaptıkları seçimler, bu faaliyetlerdeki çabaları ve sürekliliği, sonuçların ve öz-yeterlik inançlarının değerlendirilmesini gerektirir. Örneğin, insanların, katılımlarını değerli, olumlu sonuçlara götüreceği şekilde gördükleri ölçüde, bir faaliyette bulunmayı tercih etme olasılıkları daha yüksektir. SBKK' ye ve daha geniş sosyal bilişsel teoriye göre, kişilerin etkinliklere katılımları, onlara harcadıkları çaba, süreklilik ve nihai başarıları, hem öz-yeterlik inançları hem de sonuç beklentileri tarafından kısmen belirlenmektedir (Lent vd., 2002, s. 750-754).

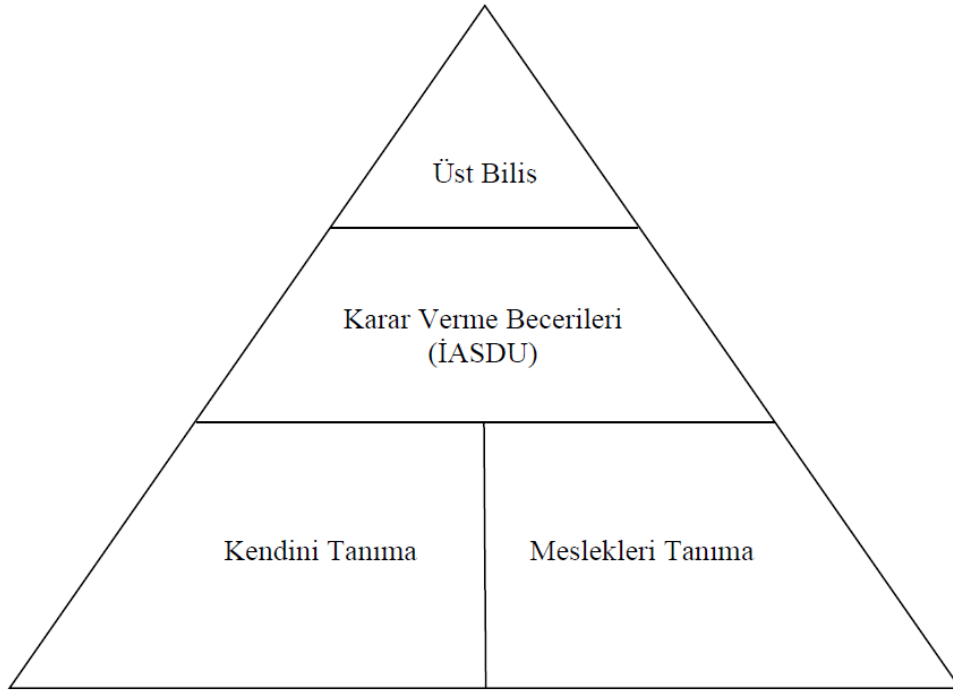
Kişisel hedefler, belirli bir faaliyette bulunma veya belli bir performans seviyesine ulaşma niyeti olarak tanımlanabilir. SBKK 'de, bu iki hedef türü sırasıyla seçim hedefleri ve performans hedefleri olarak adlandırılmaktadır. Hedefler belirleyerek, insanlar kendi davranışlarını organize etmeye ve yönlendirmeye yardımcı olur ve daha acil olumlu geri dönüşler olmadan ve kaçınılmaz aksaklıklara rağmen bunu sürdürürler. Sosyal bilişsel teori, hedeflerin hem öz-yeterlik hem de sonuç beklentileriyle önemli ölçüde ilişkili olduğunu ileri sürmektedir: İnsanlar, kişisel yetenekleri ve belirli bir eylem tarzının peşinden gitmeyi umdukları sonuçlarla ilgili görüşleriyle tutarlı hedefler belirleme eğilimindedir. Kişisel hedeflere ulaşmadaki başarı ya da başarısızlık, öz-yeterlik inançlarını ve sonuç beklentilerini değiştirmeye ya da teyit etmeye yardımcı olan önemli bilgiler haline gelir (Lent vd., 2002, s. 750-754).

1.1.4.3. Bilgi İşleme Yaklaşımı

Bilgi işleme yaklaşımının amacı, istihdam sorunlarının nasıl çözüleceğinin ve mevcut durum için nasıl karar verileceğinin öğrenilmesine yardımcı olmak ve

aynı zamanda bu gelişmiş problem çözme ve karar verme becerilerini bireylerin ömür boyu uygulayacakları pek çok istihdam kararına uygulamalarında yardımcı olmaktır (Sampson vd., 1999, s. 3-18).

Bilgi işleme yaklaşımının anahtar kavramları; problem, problem çözme, karar verme, bilgi işleme alanları piramidi ve İASDU döngüsü (iletişim, analiz, sentez, değerlendirme, uygulama döngüsü) şeklindedir. Bilgi işleme teorisinde, bir problem, mevcut ve istenen bir durum arasında boşluk olarak tanımlanmaktadır ya da daha basit bir ifadeyle, bir kişinin nerede olduğu ve nerede olmak istediği arasındaki farktır. Problem çözme, mevcut ve istenen durum arasındaki boşluğu kapatmak için elde edilen bilgi ve kavramaya yönelik stratejileri içerir. Amacı boşluğu kapatmak için kişinin istediği seçeneğin bulunmasıdır. Karar verme süreci, istenilen seçeneği belirli eylem adımlarına dönüştürmeyi içerir. İş bulma sürecinde elde edilen problem çözme sürecinin sonucu iken, işi elde etmek için harekete geçmek karar verme sürecinin bir sonucudur. Bilgi işleme alanları piramidi, kariyer problemlerini çözme ve karar vermeyi kapsar yani sorunları çözmek ve kararlar almayı denerken hangi bilginlerin bilinmesi gerektiğini içerir. Piramidin içinde yer alan bilgi işlemenin belirli alanları, kendini tanıma, (örneğin değerler, ilgi alanları, beceriler) seçenekleri tanıma (örneğin, çalışma programları, meslekler), karar verme becerileri (örneğin, İASDU döngüsü) ve üst bilişler (kendi kendine konuşma, öz farkındalık, karar verme sürecinin izlenmesi ve kontrolü) şeklindedir. İstihdam konusunda problem çözme ve karar verme içeriği bilgi işleme alanlarının piramidinde belirtilmiştir. Piramidin tabanı, bireylerin, kendileri ve istihdam seçenekleri hakkında bildikleri şeylerle ilgilidir. Piramidin orta seviyesi, bireylerin tipik olarak önemli sorunları çözmede kullanabileceği süreci içerir. Piramidin tepesi, düşünmenin bireylerin istihdam sorunlarını nasıl çözdüğünü etkilemesi ile ilgilidir. Bu düşünceler (olumlu ya da olumsuz), bireylerin problem çözme ve karar verme süreçlerinin yanı sıra, kendileri ve seçenekleri hakkında ne düşündüklerini de etkilemektedir (Sampson vd., 1999, s. 3-18).

Şekil 1: Karar Piramidi (Sampson vd., 1999, s. 3-18)

İASDU döngüsü, iletişim, analiz, sentez, değerlendirme, uygulama bölümlerinden oluşmaktadır. İletişim aşamasında bireyler, içsel veya dışsal işaretlerin bir sonucu olarak var olan ve istenen durum arasında bir boşluk olduğunun farkına varırlar. Analiz aşaması sırasında, bireyler problemlerinin zihinsel bir modelini oluştururlar ve tercih edilen bir mesleğin, çalışma programının niteliklerini daha iyi anlamak için unsurlar arasındaki ilişkileri (seçenekler hakkındaki bilgilerinin bilinmesi gibi) algırlarlar. Sentez aşaması sırasında, bireyler düşündükleri seçenekleri genişletir ve daraltır. Değerlendirme aşaması boyunca, bireyler seçeneklerin her birinin maliyetlerini ve kendilerine, diğer bireylere, kültürel gruplarına, genel olarak toplumlarına faydalarını değerlendirir, nihayetinde kesin bir ilk tercihte bulunur. Uygulama aşaması sırasında, bireyler değerlendirme safhasında yapılan geçici seçimin uygulanmasına yönelik bir plan yaparlar ve bunu gerçekleştirirler (Sampson vd., 1999, s. 3-18).

1.2. ANNE-BABA TUTUMLARI

1.2.1. Anne-Baba Tutumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Anne-baba tutumu genel olarak iletişim kurulan çocuğa karşı gösterilen davranış ve tutumların tümü olarak tanımlanır ve gelişim psikolojisinde çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili çalışmalara bakıldığında çok eski tarihlere dayandığı

görülmektedir. Anne-baba tutumu kavramı; Psikodinamik, Davranışçı, Baumrind'in Sınıflaması ve Maccoby ve Martin'in Modeli olmak üzere dört kuram çerçevesinde ele alınmıştır (Yılmaz, 2000, s. 160-173).

1.2.1.1. Psikodinamik Model

Psikodinamik modele göre ebeveynlerin istekleri ile toplumsal beklentiler arasında kaçınılmaz bir çatışma vardır ve gelişimin temel belirleyicileri biyolojiktir. Modele göre çocuğun gelişimindeki bireysel farklılıklar çocuğun libidinal ihtiyaçları ile aile çevresi arasındaki etkileşimin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Psikodinamik modelin savunucuları ebeveyn çocuk arasındaki duygusal ilişkiye ve bu ilişkinin çocukların psikososyal, psikoseksüel ve kişilik gelişimi üzerine etkisini incelemişlerdir. Her ailede ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin farklılık göstermesi anne baba tutumları arasındaki farklılığa bağlanmıştır (Darling ve Steingberg, 1993, s. 487-496).

1.2.1.2. Davranışçı Model

Davranışçılara göre çocukların bireysel farklılıkları içinde buldukları çevrelerin farklılığından kaynaklanmaktadır ve anne-baba tutumları da bu çevreleri yansıtan davranış örüntüleridir. Davranışçılar çocukların yakın çevrelerinden aldıkları pekiştiricilerin onların gelişimlerini nasıl şekillendirdiğini araştırmışlardır ve davranışın tutumdan daha önemli olduğunu söylemişlerdir. Anne-baba tutumlarını ebeveyn davranışlarına göre gruplandırmışlardır (Darling ve Steingberg, 1993 s.487-496).

1.2.1.3. Baumrind' in Sınıflaması

Baumrind 'in (1971b) sınıflaması anne-baba tutumlarına ilişkin yapılan kuramsal çalışmalara öncülük etmiştir. Baumrind okulöncesi dönemdeki çocuklarla laboratuvar ve ev ortamında yaptığı gözlem ve çalışmalarla ebeveyn çocuk etkileşimini incelemiştir. Baumrind anne-baba tutumu kavramını, ebeveynin sahip olduğu değerler, inançlar ve göstermiş oldukları davranışlar şeklinde tanımlamıştır. Baumrind, ebeveyn-çocuk iletişiminde açıklık (clarity of parent-child communication), ebeveyn kontrolü (parental control), bakım-destek (nurturance) ve olgunluk beklentisi (maturity demand) olmak üzere çocuk yetiştirme konusunda 4 boyut belirlemiştir. Ebeveyn kontrolü boyutu, anne babalar tarafından konulan kurallara çocukların ne kadar uymak zorunda

olduklarını gösterir. Ebeveyn- çocuk iletişimde açıklık boyutu, anne ve babaların çocuklarının verilecek kararlara katılımlarını ne boyutta sağladıklarını, çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne kadar saygı gösterdiklerini ve ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına getirdikleri sınırların nedenlerini ne kadar açıkladıklarını gösterir. Olgunluk beklentisi boyutu, ebeveynlerin çocuklarını zihinsel, duygusal ve sosyal alanda başarılı olmaları için ne oranda teşvik ettiklerini gösterir. Bakım-destek boyutu, ebeveynlerin çocuklarına ne ölçüde yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir. Baumrind belirlediği bu dört boyutun kombinasyonları ile demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç anne baba tutumu belirlemiştir. Bu sınıflamada, olgunluk beklentisi ve kontrol boyutlarında yüksek olup, bakım ve açık iletişim boyutlarında düşük olan anne babalar otoriter şeklinde adlandırılmaktadır. Bütün boyutlarda yer alan özelliklere yüksek derecede sahip olan ebeveynler demokratik şeklinde adlandırılmaktadır. Olgunluk beklentisi ve kontrol boyutlarında düşük, bakım ve açık iletişim boyutlarında yüksek olan ebeveynler de izin verici olarak adlandırılmaktadır. Baumrind'e göre anne babaların çoğu çocuklarıyla olan iletişimlerinde bu davranışlardan birini daha baskın olarak benimserler ve uygularlar (Baumrind' den aktaran Yılmaz, 2000, s.160-172). Baumrind'in anne-baba tutumuna ilişkin sınıflaması Tablo1'de verilmiştir.

Tablo 1. Baumrind'in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması

	Kontrol		Açık iletişim		Olgunluk beklentisi		Bakım	
	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D
Otoriter	*			*	*			*
Demokratik	*		*		*		*	
İzin verici		*	*			*	*	

1.2.1.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Maccoby ve Martin (1983) ana baba tutumunu duyarlılık (responsiveness) ve talepkarlık/kontrol (demandingness/control) olmak üzere iki boyut açısından ele almışlar ve bu iki boyutun kesiştiği noktada demokratik, otoriter, izin verici-müşahakar ve izin verici-ihmkar ana baba olmak üzere dört tür ebeveyn tutumu tanımlamışlardır. Maccoby ve Martin'in iki boyutlu anne-baba tutumu modeli Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

		Duyarlılık/ Kabul-İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkârlık/ Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin verici- Müsamahakar	İzin verici- İhmalkar

Tablo 2' de görüldüğü gibi demokratik tutuma sahip anne-babalarda her iki boyut yüksektir, otoriter anne-babalarda talepkârlık/kontrol düzeyi yüksek iken duyarlılık/kabul ilgi boyutu düşüktür. İzin verici- ihmalkâr anne-babalarda her iki boyut düşük düzeydedir. İzin verici-müsamahakâr anne-babaların duyarlılık/kabul ilgi boyutu yüksek, talepkârlık/kontrol düzeyi ise düşüktür (Maccoby ve Martin'den aktaran Yılmaz, 2000, s.160-172).

1.2.2. Anne-Baba Tutumlarının Sınıflandırılması

1.2.2.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Demokratik anne-baba tutumu, ebeveynlerin çocuklarına karşı hoşgörülü olduğu, onları desteklediği, onlara bazı kısıtlamalar getirdiği ancak isteklerini genel olarak istedikleri gibi gerçekleştirmelerine izin verdiği, anne-baba tutumları arasında en sağlıklı ve başarılı olan anne baba tutumudur (Yavuzer, 2012, s. 33-34).

Demokratik anne-babalar çocuklarını mantıklı bir şekilde yönlendirmeye çalışır. Bu ebeveynler çocuklarıyla fikir alışverişinde bulunmayı tercih eder ve çocukları ile fikirleri uyuşmadığında nedenleri hakkında konuşarak onların düşüncelerini dinlerler. Çocuklarının davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışırlar ancak aynı zamanda onların kendi istedikleri gibi davranmalarına da belli oranda izin verirler. Bu sayede çocuklarının sorumluluk duygusu kazanmasına ve kendi işlerini kendilerinin yapabilmesine de destek olmuş olurlar (Baumrind, 1966, s. 887-907).

Demokratik aileler çocuklarının kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardımcı olur. Demokratik ailelerde büyüyen çocukların söz hakkı vardır ve çocuk özgürdür. Bu ailelerde çocuğun duygu ve görüşlerine saygı

duyulur. Çocuk sevilir, yetişkinler tarafından dinlenir ve teşvik edilir. Bu tür ailelerde büyüyen çocuklar girişimci, özgüven ve sorumluluk sahibi bireyler olur (Yavuzer, 2012, s. 33).

1.2.2.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Çocuğun kendine olan güvenini yok eden ve kişiliğini hiçe sayan anne baba tutumudur. Geleneksel ailelerde bu tutuma sık sık rastlanmaktadır (Yavuzer, 2012, s. 28).

Otoriter ebeveyn, belirlenmiş bir davranış standardına göre çocuğun davranış ve tutumlarını şekillendirmeye, kontrol etmeye ve değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu tür ebeveynlere göre kendi istekleri çok önemlidir ve çocuğun eylemlerinin veya inançlarının doğru davranış olduğunu düşündüğü şeylerle çatıştığı noktalarda kendi isteğini yaptırmak için cezalandırıcı ve güçlü önlemler almayı tercih eder. Düzen ve geleneksel yapının korunmasını kendi içinde son derece değerli bir amaç olarak görür. Çocuğun, anne ve babasının düşüncelerini kabul etmesi gerektiğine inanır, çocuğu kendi düşüncelerini paylaşması için cesaretlendirmez (Baumrind, 1966, s. 887-907).

Otoriter tutuma sahip anne babaların çocukları sessiz, uslu, dürüst, nazik ve dikkatli olmasına rağmen silik, küskün, çekingen, başkalarının etkisinde kalabilen, aşırı hassas yapıya sahip olabilir. Bu tür ortamlarda büyüyen çocukların yaşitlarına göre iletişim ve sosyal becerileri ile girişimcilik yeteneklerinin daha geri olduğu görülmektedir (Yavuzer, 2012a, s.28; Yavuzer, 2012b, s. 26).

1.2.2.3. Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarını şımartan, onları fazlasıyla özgür bırakan, çocuklarına teslim olan, onların isteklerine hayır diyemeyen, boyun eğen ve yumuşak başlı ebeveynlerdir. Bu aileler görünürde çocuklarıyla çok ilgilidir ancak onları yeterince kontrol edemezler ve talepte bulunamazlar (Yavuzer, 2012, s. 27).

Bu tür ailelerde yetişen çocukların sosyal gelişimi yetersizdir, benlik kontrolü düşüktür, kendi davranışlarını kontrol edemezler ve başkaları tarafından isteklerinin giderilmesini beklerler. Aynı zamanda bu çocuklar benmerkezcidir ve sosyal gelişimlerinde gecikmeler görülür. Bu çocuklar arkadaşları tarafından dışlanabilir, okul çağına geldiklerinde okula uyum sağlayamayabilir ve okula

gitmek istemeyebilir. Bunun yerine herhangi bir sınırın olmadığı, sınırsız özgürlüğün bulunduğu evinde kalarak anne ve babasını yönetmeye çalışmayı tercih edebilir (Yavuzer, 2012, s. 27).

1.2.2.4. İhmalkar Anne-Baba Tutumu

İhmalkar tutuma sahip ebeveynler kendi sosyal yaşamlarını çocuklarının önünde tutan ve çocuklarının yaşantılarıyla ilgilenmeyen ebeveynlerdir. Bu ebeveynler çocuklarını yalnız bırakırlar, görmezden gelirler ve dışlarlar. Bu ailelerde anne baba ve çocuk arasında iletişim kopuklukları vardır (Yavuzer, 2012a, s. 27; Yavuzer, 2012b, s. 33).

Bu tür ailelerde büyüyen çocuklar, sosyal yönü zayıf, benlik kontrolü düşük, başkalarına bağımlı çocuklardır. Bu çocuklar saldırgan ve etraflarındaki kişi ve eşyalara zarar verebilirler (Yavuzer, 2012, s. 27).

1.3.KARİYER GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

1.3.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lustig ve arkadaşlarının (2017) yapmış olduğu çalışmada kök aile ile ilişkilerin kariyer düşüncesi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada aile uyum, dışavurum ve çatışma ile işlevsiz kariyer düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Aile Ortamı Ölçeği- Form R (Moos ve Moos, 2009) aile ortamını ve Kariyer Düşünceler Envanteri (Sampson, Peterson, Lenz, Reardon ve Saunders, 1996) işlevsiz kariyer düşüncelerini ölçmüştür. Araştırmaya Büyük Güney Üniversitesi'nde okuyan 141 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucu, aile çatışması düzeylerinin yüksek ve aile ifade düzeylerinin düşük olmasının yüksek düzeyde karar alma karmaşası, bağlılık kaygısı ve dış çatışma ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Rogers ve arkadaşları (2016) ergen kariyer gelişim görevlerini (kariyer planlaması, keşif, kesinlik ve bilgiyle çalışan bilgi) ve algıladıkları mesleki kimliğin farklılıklarını ve uyumunu test etmek için Avustralyalı ergenler ve ebeveynleri üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda ergenler için (N = 415) kariyer geliştirme görevlerinin mesleki kimlikteki varyansın %48'ini açıkladığı; ebeveynler için (N ¼ 415), ise %38 ini açıkladığı bulunmuştur. Kariyer geliştirme görevlerine ilişkin ebeveyn algıları, ergenlik meslek kimliğinde ek varyansı açıklamamıştır. Ergen ve ebeveynlerin kariyer gelişim görevlerine ve

mesleki kimliğe ilişkin alguları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kim, Ahn ve Fouad (2015) tarafından Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi ve yaşam memnuniyeti içinde yer alan değişkenler ile aile etkisi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Çalışmada, 420 Güney Koreli üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde Aile Etkileri Ölçeğinin (FIS) kültürel geçerliliği incelenmiştir. Aile bilgilendirme desteği, aile beklentileri, aile mali desteği, kariyer karar verme yetkinliği, sonuç beklentisi, kariyer hazırlama davranışı ve kariyer hazırlığı memnuniyetinin her biri yaşam doyumuyla anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuş, varyansın %57'sini oluşturmuştur.

Fouad ve arkadaşları (2010) Aile Etkileri Ölçeğinin geçerlilik çalışmasını yapmıştır. Çalışmanın iki amacı bulunmakta birinci amacı aile etki alanlarını tanımlamak. Çalışmanın ikinci amacı, başlangıç ölçeğinin maddelerini düzeltmek ve daha geniş ve daha çeşitli bir örneklem kullanarak yapı geçerliliğini incelemek (n = 537). Araştırmada 205 üniversite öğrencisi tarafından 57 maddelik bir ölçek tamamlanmıştır. Sonuçlar, 32 maddelik dört faktörlü bir ölçümü desteklemektedir. Sonuçlar aşağıdaki alt ölçeklerden oluşan dört faktörlü bir çözümü desteklemektedir: Bilgi Desteği, Mali Destek, Aile Beklentileri ve Değerler / İnançlar. Bulgular ayrıca iç tutarlılık ve ölçeğin yapı geçerliğini desteklemiştir.

Cinamon ve Dan, (2010) okul öncesinde kariyer eğitime yönelik ebeveyn tutumlarını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmada on beş ebeveyn ile görüşme yapılmış ve 140 ebeveyn (47 erkek, 93 kadın; 24-55 yaş), mevcut çalışma için geliştirilen iki tutum anketini tamamlamıştır. Sonuçlar, gelişimsel yaklaşımla ve kariyer eğitiminin okul öncesi uygulamasıyla orta derecede olumlu bir ilişki göstermiştir. Ebeveynler, okul öncesi sistemdeki müfredatın bazı kariyer eğitimlerini içermesi gerektiğini söylemişlerdir, ancak kariyer eğitiminin yavaş yavaş ve adım adım ilerlemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Lease ve Dahlbeck (2009) tarafından kolej öğrencilerinin kariyer kararı öz-yeterlilikleri, anne ve babaya bağlanma, ebeveynlik stilleri ve kariyer odağı ilişkileri incelemiş ve bu ilişkilerin öğrenci cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Hiyerarşik çoklu regresyon kullanılarak yapılan veri analizine göre kadınların kariyer kararı öz yeterlilikleri, anne ve babaya bağlanma,

ebeveynlik stilleri ve kariyer odağından etkilenirken, erkeklerin etkilenmediği bulunmuştur. Otoriter ebeveynlik biçimleri, kadınların kariyer kararı öz-yeterliliğini etkilemektedir. Kontrol odağının erkek öğrenciler için önemli, ancak kadın öğrenciler için önemli olmadığı görülmüştür.

Fouad ve arkadaşları (2009) kariyer karar verme güvenini arttırmak ve kariyer araştırmasını kolaylaştırmak için tasarlanmış bir üniversite kariyer kursunun etkinliğini incelemişlerdir. Araştırmanın katılımcıları büyük Orta Batı üniversitesinden 73 öğrencidir. (%65,6 kadın, %34,4 erkek, ortalama yaş 18.56). Araştırma sürecinde öğrencilere, dersin ilk ve on beşinci haftalarında kariyer karar verme güçlüklerini, kariyer karar verme yetkinliğini, kariyer algısını ve eğitim engellerini değerlendiren anketler verilmiş, dersten önceki ve sonraki öğrencilerin cevaplarındaki olası farklılıkları incelemek için tekrarlı ölçümler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yapılan çalışmanın ardından öğrencilerin kariyer öz-yeterliliğinin azaldığı ve algılanan engellerin değişmediği görülmüştür.

Keller ve Whiston (2008) tarafından belirli ebeveyn davranışları ile genç ergenlerin kariyer gelişimi arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırmaya, Orta Batı eyaletinde hem kentsel hem de kırsal alanlarda farklı sosyoekonomik koşulları temsil eden üç ortaokula katılmıştır. Araştırmaya 282 öğrenci katılmıştır, bu öğrencilerin 135'i altıncı sınıfta, 49'u yedinci sınıfta, 98'i ise sekizinci sınıfta bulunmaktadır. Katılımcıların yaşları 11 ile 15 arasında değişmekte olup, ortalama 12,85 yıl, standart sapması ise .97 yıl arasında değişmektedir. Regresyon analizleri, ebeveyn davranışlarının ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Anne-baba davranışları kariyer olgunluğundan ziyade kariyer karar verme öz yeterliliğine daha fazla ilişkilendirme eğilimindedir ve genel psikososyal ebeveynlik davranışları kariyer odaklı ebeveyn davranışlarından daha belirgindir. Katılımcıların kariyer gelişimini öngören beş spesifik davranış bulunmuştur. Ergenlerin ve ebeveynlerin aile ilişkileri hakkındaki görüşleri arasındaki farkın, ergenlerin kariyer karar verme yetkinliği ile ilişkili olduğu da ortaya çıkmıştır.

Fogarty ve Bayne (2008) tarafından 117 Avustralyalı sporcunun kariyer karar verme güçlükleri araştırılmıştır. Katılımcılar, Kariyer Karar Verme Zorlukları Anketi, Sporcu Kimlik Ölçme Ölçeği, Kariyer Karar Verme Öz-Yeterlilik Kısa Formu ve Çalışma Odağı Ölçeği'nin uyarlanmış versiyonlarını

tamamlamışlardır. Araştırma sonucunda sporcuların kariyer kararı verme güçlükleri olduğuna dair bir bulgu bulunamamıştır.

Lindstrom ve arkadaşları (2007) öğrenme güçlüğü olan genç yetişkinlerin kariyer gelişimi ve okul sonrası istihdam sonuçları açısından ailenin rolü araştırmışlardır. Çok katmanlı bir çalışma tasarımı kullanarak, bir dizi aile yapısı ve süreç değişkenini incelemişlerdir. Araştırmada genç yetişkinler, ebeveynler ve okul personeli ile 50 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda aile yapısı ile istihdam arasında doğrudan bağlantı çıkmamıştır, ancak aile sosyoekonomik durumu ilk kariyer kararı verme ve mesleki kimlik gelişimi ilişkili çıkmıştır.

1.3.2.Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Çelik (2018), ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin bazı değişkenler açısından nasıl farklılaştığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri, sınıf düzeyi, cinsiyet, algılanan sosyoekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve aile içi şiddet görüp görmeme durumu gibi demografik değişkenler incelenmiştir. Araştırma 6, 7 ve 8. sınıfta okuyan 871 (449 kız, 422 erkek) ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu ve Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin, sınıf düzeyi, cinsiyet, algılanan sosyoekonomik düzey, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve aile içi şiddet değişkenlerine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Aktaş (2018) tarafından lise öğrencilerinin kariyer hedefleri ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları ve kariyer seçiminde aile etkisi düzeyleri arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Samsun ili Çarşamba ilçesindeki resmi liselerde öğrenim gören 452 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve kariyer seçiminde aile etkisi, başarı hedeflerine ilişkin toplam varyansın %17'sini, öğrencilerin liderlik hedeflerine ilişkin toplam varyansın %14'ünü ve eğitim hedeflerine ilişkin toplam varyansın %17'sini açıklamıştır.

Bakır (2018) çocukların ebeveyn desteği ve sosyo-demografik değişkenler açısından kariyer gelişim düzeylerini incelemiştir. Çalışmaya 2017-2018 eğitim öğretim yılında Adıyaman' da öğrenim gören 1288 7. ve 8. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre kariyer gelişiminde kız öğrencilerin merak, bilgi, zaman perspektifi, denetim odağı, benlik kavramı, sözel teşvik ve duygusal destek puanlarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Erkek öğrenciler ise anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme alt ölçeklerinde kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek puana sahiptir. Sınıf düzeyine göre 8.sınıfların bilgi ve denetim odağı puanları 7. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Araçsal yardım alt boyutunda ise 7. sınıflar anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Gidilmek istenen lise türüne göre alt boyuttaki en yüksek puanlar sırasıyla Fen lisesi, İmam Hatip lisesi/Anadolu lisesi, Meslek Lisesi şeklinde bulunmuştur. Bitirilmek istenen en son okul şeklinde ise alt boyuttaki en yüksek puanlar doktora, yüksek lisans, üniversite, 2 yıllık yüksekokul, lise düzeyinde bulunmuştur.

Işık (2014) tarafından çocuk kariyer gelişim özellikleri ile yaşam doyumu ve durumluk kaygı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 5-8. sınıfa devam eden 334 öğrenci oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama araçları olarak; Öğrenciler için Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği-Kısa Formu, Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği, Çocuklar İçin Durumluk Kaygı Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuk kariyer gelişimi ile yaşam doyumu arasında pozitif ilişki, çocuk kariyer gelişimi ile durumluk kaygı arasında ise negatif ilişki bulunmuştur. Çocuk kariyer gelişimi alt boyutlarından yaşam doyumunun anlamlı yordayıcıları sırasıyla benlik kavramı, planlama ve merak/araştırma boyutlarıyken durumluk kaygının yordayıcıları benlik kavramı ve merak/araştırmadır.

Bostancı (2014) tarafından kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programının yedinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada 2x2 faktörlü ve tekrar ölçümlü (iki grup ve iki ölçüm) desen kullanılmıştır ve araştırma "ön test-son test" deney ve kontrol gruplu bir uygulamadır. Araştırmanın çalışma grubunu İzmir' deki iki okul oluşturmaktadır. Çalışmanın deney ve kontrol grubunu oluşturmak için iki okuldan birer yedinci sınıf tesadüfi olarak belirlenmiş ve yine tesadüfi olarak biri

kontrol diğeri ise deney grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada deney grubunun çocuklar için kariyer gelişim ölçeği alt ölçeklerinin ön test-son test puanları arasındaki farkın anlamlılığının yanı sıra deney ile kontrol grubunun çocuklar için kariyer gelişim ölçeği alt ölçeklerinin ön test-son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını incelemek için karışık ölçümler için iki faktörlü ANOVA analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programının yedinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini kısmen arttırdığı bulunmuştur.

Bacanlı ve Yayla (2011) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkileri ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerini yaşa, cinsiyete, algılanan akademik başarıya, algılanan sosyo-ekonomik düzeye, anne-babanın öğrenim düzeylerine göre incelemişlerdir. Araştırma grubunu 8. sınıfa giden 400 ilköğretim öğrencisi oluşmaktadır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği (ÇKGÖ), Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin EKVÖ'nin karar vermede özsaygı ile ihtiyatlı seçicilik, panik, sorumluluktan kaçma, umursamazlık alt ölçekleri puanları birlikte ÇKGÖ puanlarına ilişkin toplam varyansın %23'ünü açıklamıştır. İhtiyatlı seçicilik kariyer gelişiminin en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur ve bunu sırasıyla karar vermede özsaygı ve panik takip etmiştir. Öğrencilerin kariyer gelişimi puanları anne-babanın öğrenim düzeylerine ve cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmamıştır. Öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyleri, yaşları ve algılanan akademik başarı düzeyleri yükseldikçe kariyer gelişim puan düzeyleri de yükselmiştir.

Sürücü ve Bacanlı (2011) ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma grubu 6, 7, 8. sınıfta okuyan 199 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, t testi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Anneye bağlanma, kariyer gelişiminin en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur ve bunu cinsiyet (kız olmak) izlemiştir. Öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin algılanan akademik başarıya, sınıf düzeyine ve anne ve babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Işıklar ve Bozgeyikli (2010) tarafından ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri demografik faktörler açısından incelenmiştir. Çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 357 8. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplamak için Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği ve Kişisel Bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin kariyer gelişimlerinde demografik faktörler önemli bir etkidir. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerine bakıldığında erkek öğrenciler lehine yüksek düzeyde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bakioğlu ve Demirel (2001) ilköğretim müfettişlerinin kariyer gelişimlerini kendi değerlendirmelerine göre belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya 85 müfettiş ve müfettiş yardımcısı katılmıştır. Müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görüşleri üç bölümlü olarak düzenlenen anket yardımıyla toplanmıştır ve standart sapma değerleri, aritmetik ortalama bulunarak, Varyans analizi, T testi yapılmıştır. İlköğretim müfettiş ve müfettiş yardımcılarının müfettişlik sınavına girmede yaş koşulunun kaldırılmasını istediklerine, profesyonel gelişim için zaman ayıramadıklarına, müfettişliğe başvurmada sekiz yıldan fazla öğretmenlik deneyiminin gerekli olduğuna ilişkin görüşlerinin, görev unvanı, cinsiyet, öğrenim durumu, kıdem açısından farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

1.4.ANNE-BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.4.1.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Shulman ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin romantik yetkinlikleri ile cinsiyete ilişkin farklı ifadeleri ve kızlar ile erkeklerin romantik ilgilerine yönelik anne ve baba tutumlarının kalıpları incelenmiştir. Niteliksel bir yaklaşımla, 15 yaşından 18 yaşına kadar değişen 69 İsraili ergen (37 erkek) için romantik yetkinliği değerlendiren derinlemesine bir görüşme yapılmıştır. Ayrıca, ebeveynler, ergenlerin romantik katılımlarına yönelik tutumları konusunda görüşme yapmışlardır. Bulgular, kızların daha romantik bir olgunluk sergilediğini ve romantik yetkinlik düzeylerinin erkeklere göre daha tutarlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca anne ve babaların, çocuklarının romantik ilişkilerine destekleyici tutum sergiledikleri bulunmuştur. Bununla birlikte,

babaların oğullarının romantik ve cinsel deneyimlerine destekleyici bir tutum sergiledikleri, annelerin destekleyici tutumlarının her iki cinsiyetteki romantik yakınlığın geliştirilmesini hedeflediği bulunmuştur. Ayrıca annelerin kızlarına karşı oğullarına göre daha koruyucu bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Anne baba tutumları ile ergenlerin romantik yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelendiğinde, her iki cinsiyette de destekleyici anne baba tutumunun daha romantik bir yetkinlik ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Bartholomeu ve arkadaşları (2016) ebeveynlik stilleri ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Brezilya'daki devlet okullarının ikinci ve dördüncü yılına devam eden, 7-10 yaşlarında, erkek ve kız toplam 202 öğrenci katılmıştır. Araştırmada çocuklara Sosyal Becerileri Testi ve Ebeveyn Stilleri Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, olumlu ebeveyn stillerinin özgeciliğin öngörücüleri olduğu, negatif ebeveyn stillerinin ise atılganlık, konuşma ve sosyal güvenin yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Farklı sosyal becerilerin olumlu ve olumsuz ebeveynlik biçimleriyle ilişkili olduğu ve sosyal beceri fikrini davranış olarak nitelendirdiği görülmüştür.

Leung ve S.N. Lee (2011) tarafından yapılan çalışmanın amacı, demografik özellikler, bağımlılık belirtileri, bilgi okuryazarlığı, ebeveynlik stilleri ve internet aktivitelerinin internet risklerini nasıl öngörebildiğini incelemektir. Veriler yüz yüze görüşmeler kullanılarak Hong Kong'da 9-19 yaşları arasındaki 718 ergen ve gençlerden oluşan bir örneklemden toplanmıştır. Bulgular, genellikle taciz hedefleri olan ergenlerin, yüksek aile geliri olan ve kendilerinden büyük erkek çocuklara sahip ailelerden olduklarını göstermektedir. Muhtemel hedeflerin, sosyal paylaşım sitelerine çok fazla zaman ayıran ve çevrimiçi ortamı tercih edenler olduğu bulunmuştur.

Koumoundourou ve arkadaşları (2010) ergenlerin kariyer oluşumunda aile özelliklerinin (aile işlevi ve ebeveyn tutumları) ve öz-değerlendirmelerin etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemi 289 Yunan öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma bulgularına göre erkek öğrencilerin izin verici ve otoriter ebeveyn tutumunun ve aile uyumunun kariyer karar verme zorluklarına önemli ölçüde etki ettiği bulunmuştur. Kadınların karar verme güçlükleri sadece ebeveynlerin otoriter tutumundan olumsuz etkilenmiştir. Öz-değerlendirme, otoriter ebeveyn tutumu ile kadınların karar verme güçlükleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Turner ve arkadaşları (2009) üniversite öğrencilerinde ebeveynlik stillerinin, başarı motivasyonunun ve öz-yeterliliğin akademik performansa etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, yetkili ebeveynlik eğiliminin üniversite öğrencilerinin akademik performansını etkilemeye devam ettiği ve içsel motivasyon ile öz-yeterliliğin akademik performansı öngördüğü bulunmuştur. Buna ek olarak, çalışma öz-yeterlik ve otoriter ebeveynlik arasındaki etkileşimi test etmiştir, ancak etkileşim anlamlı bulunmamıştır.

Milevsky ve arkadaşları (2006) Ergenlerde Anne ve Baba Ebeveynlik Stilleri: Benlik Saygısı, Depresyon ve Yaşam-Memnuniyet ile İlişkileri incelemiştir. Araştırmaya, Kuzeydoğu ABD'nin bir metropol bölgesinde bir devlet lisesinden 9 ve 11. sınıflardan 272 öğrenciyi katılmıştır. Katılımcıların anne ve baba ebeveynlik biçimleri ve psikolojik uyum indeksleri ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda yetkili annelik, daha yüksek benlik saygısı ve yaşam doyumu ve depresyonun azalmasıyla ilişkili bulunmuştur. Babalık ebeveynlik biçimleri de psikolojik uyumla ilişkili bulunmuştur.

1.4.2.Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Özzorlu (2018) tarafından ortaokul öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile algıladıkları anne-baba tutumları ve denetim odakları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini ortaokulda okuyan 511 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasında aynı yönde anlamlı ilişki vardır. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumu ile başarı için denetim odağı ve aile ilişkileri için denetim odağı arasında ters yönde anlamlı ilişki vardır.

Yıldırım (2018) ergenlerin öznel iyi oluş ve anne-baba tutumu ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya Kocaeli ilindeki liselerde eğitim gören 671 öğrenci katılmıştır. Akıllı telefon bağımlılığının anne-baba tutumları (kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme) tarafından yordanıp yordanmadığını belirlemek amacı ile yapılan analiz sonuçlarına göre ebeveyn kabul/ilgi boyutu dışındaki diğer tüm değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığının negatif yönde anlamlı birer yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Sağır (2016) tarafından ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adana ilindeki ortaöğretim kurumlarında okuyan 500 kız 500 erkek olmak üzere toplam 1000 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ergenlerin sürekli öfke düzeyleri ile anne-baba tutumları ve öfke ifade tarzları ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Eker (2016) yaygın olarak yaşanan sınav kaygısının nedenlerini ve anne babaların tutumuyla sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 327 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumu ile sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Otoriter anne-baba tutumuna sahip olan öğrencilerin gelecekle ilgili endişe puanları diğer anne-baba tutumlarına sahip olan öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Otoriter anne-baba tutumu ile genel sınav kaygısı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Toprakyaran (2016) lise son sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul' da öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin analizi sonucunda lise son sınıf öğrencilerinin, okumak istedikleri bölümle ilgili YGS'de aldıkları puanlara, annelerinin eğitim durumlarına, 1. dönemde başarısız derse sahip olma durumlarına göre anne-baba tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunurken, öğrencilerin gelir düzeyleri ile akademik erteleme ve anne-baba tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Biçkur (2015) üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı, benlik saygısı ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelenmek amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırmaya 101' i kadın 49' u erkek 150 ergen katılmıştır. Örneklemdaki öğrencilerin birçoğunun algıladıkları anne baba tutumunun demokratik tutum olduğu bulunmuştur. Araştırmada sınav kaygısı, ebeveyn tutumu ve benlik saygısı alt boyutlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anne-baba tutumu alt boyutlarından demokratik tutum arttıkça eğitim ve iş açısından olumlu düşüncelerde de artış görülmüştür. Ebeveyn tutumu, benlik saygısı ve sınav kaygısı alt boyutlarının okul başarısı algısına etkisi incelendiğinde, ergenlerin algıladığı demokratik

ebeveyn tutumu arttıkça okul başarısı düzeyinin negatif yönde etkilendiği görülmüştür.

Baykan (2014) tarafından anne-baba tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Sultanbeyli ilçesindeki meslek liselerinde okuyan 490 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin anne baba tutumları algısı okul türüne, cinsiyetlerine, babalarının öğrenim durumuna, sınıf düzeyine, anne ile ilişkilerine, baba ile ilişkilerine, fiziksel özelliklerine ve arkadaş grubu bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Öğrencilerin Anne Baba Tutumları algısı ve İnternet Bağımlılık Düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Korap (2013) araştırmasında algılanan anne-baba tutumlarının ergenlerin iletişim becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya İstanbul ili Anadolu yakasındaki okullarda öğrenim gören 12-18 yaş arası 164 kız ve 135 erkek olmak üzere toplam 299 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplamak için; Demografik Bilgi Formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği (Eldeleklioğlu, 1993) ve İletişim Becerileri Envanteri (Ersanlı ve Balcı 1998) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre demokratik anne baba tutumu ile ergenlerin iletişim becerileri arasında orta düzeyde anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Otoriter anne baba tutumları ile ergenlerin iletişim becerileri arasında orta düzeyde anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Koruyucu anne baba tutumları ile ergenlerin iletişim becerileri arasında ise çok zayıf düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Tire (2011) araştırmasında ön ergenlerde olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 726 ön ergenden oluşmaktadır. Çalışmada anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba tutumları, cinsiyet ve ön ergenlerin eğitim gördükleri okul türüne göre ön ergenlerin olumlu mükemmeliyetçilik düzeylerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bunun sonucunda anne-baba tutumlarına göre olumlu mükemmeliyetçilik düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaştığı ve bu farklılığın demokratik anne-baba tutumları lehine olduğu bulunurken, ihmalkâr anne-baba tutumları aleyhine olduğu bulunmuştur.

Aktaş (2011) tarafından 9. sınıf öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma örneklemini 2010-

2011 Eğitim-Öğretim yılında Kocaeli ilindeki 214 kız 250 erkek olmak üzere 464 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin benlik saygıları ve algıladıkları anne-baba tutumları kardeş sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Lise öğrencilerinin anne ve baba eğitim düzeylerine göre benlik saygıları ve algıladıkları anne-baba tutumları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır. Lise öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutum puanları yükseldikçe benlik saygılarının da yükseldiği, algılanan otoriter ve koruyucu anne-baba tutum puanları yükseldikçe ise benlik saygılarının düştüğü görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1.ARAŞTIRMA DESENİ

Bu araştırma betimsel türdedir ve ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2005) ilişkiisel tarama modelini, iki ve daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlamıştır.

2.2.ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın örneklemeden toplanacak verilerde kullanılacak ölçme araçları için gerekli izinler ilgili kişilerden alınmıştır (Ek 4, Ek 5). Ayrıca araştırma Samsun ili Çarşamba ilçesi lise öğrencileri üzerinde yapılacağı için Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama izni (Ek 6) ve Ordu Üniversitesinden Etik Kurul İzni (Ek 7) alınmıştır. Sonrasında ortaöğretim kurumlarında her sınıfta yaklaşık 15-20 dakika arasında ölçme araçları uygulaması gerçekleştirilmiş ve veriler analiz edilmiştir. Bunun sonucunda araştırmanın çalışma grubu Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Grubunun Genel Yapısı ve Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

DEĞİŞKENLER	N	%
Cinsiyet (n=602)		
Kadın	306	50.8
Erkek	296	49.2
Okul Türü (n=602)		
Anadolu Lisesi	283	47
Fen Lisesi	102	16.9
Meslek Lisesi	107	17.8
İmam Hatip Lisesi	110	18.3
Sınıf Düzeyi (n=602)		
9. Sınıf	151	25.1
10. Sınıf	152	25.2
11. Sınıf	161	26.7
12. Sınıf	138	22.9
Anne Eğitim Düzeyi (n=602)		
İlkokul	329	54.7
Ortaokul	175	29.1
Lise	72	12
Üniversite	22	3.7
Yüksek Lisans-Doktora	4	0.7
Baba Eğitim Düzeyi (n=602)		
İlkokul	247	41
Ortaokul	170	28.2
Lise	120	19.9
Üniversite	62	10.3
Yüksek Lisans-Doktora	3	0.5
Anne Çalışma Durumu (n=602)		
Çalışmıyor (Ev Hanımı)	530	88
Devlet Memuru	23	3.8
Özel Sektör	30	5
Emekli	4	0.7
Diğer	15	2.5
Baba Çalışma Durumu (n=602)		
Çalışmıyor	41	6.8
Devlet Memuru	71	11.8
Özel Sektör	102	16.9
Emekli	61	10.1
Diğer	327	54.4
Sosyoekonomik Düzeyi Algılayış (n=602)		
Düşük	26	4.3
Ortanın Altı	35	5.8
Orta	402	66.8
Ortanın Üstü	123	20.4
Üst	16	2.7
Aile Tipi (n=602)		
Çekirdek Aile	417	69.3
Geniş Aile	185	30.7

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunun toplam mevcudunun 602 olduğu, çalışmaya katılan kadın erkek oranının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bireylerin 306'sı (%50.8) kadın, 296'sı (%49.2) erkek; yaşları 14 ile 19 arasında değişmektedir. Okumakta oldukları okul türüne göre dağılımlarına bakıldığında çalışmaya en çok anadolu lisesinden (%47) katılım olduğu görülmüştür, en az katılım ise fen lisesinden (%16.9) olmuştur. Sınıf düzeylerine göre öğrenci dağılımları, 9. sınıfta okuyanlar 151 (%25.1) kişi, 10. sınıfta okuyanlar 152 (%25.2) kişi, 11. sınıfta okuyanlar 161 (%26.7) kişi, 12. sınıfta okuyanlar 138 (%22.9) kişi şeklindedir ve birbirine çok yakındır. Anne ve babaların eğitim düzeyine bakıldığında, annelerin yarıdan fazlasının (%54.7) ilkokul mezunu olduğu babaların ise yarıya yakınının (%41) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin büyük bir çoğunluğu (%88) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Babaların yarıdan fazlasının çalışma durumu kişisel bilgi formunda (%54,4) diğer olarak işaretlenmiştir ve kendi iş yerleri veya serbest meslekleri olduğu ifade edilmiştir. Sosyoekonomik olarak ailelerin genellikle (%66.8) orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ailelerin geneli çekirdek aile (%69.3) yapısına sahiptir.

2.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.3.1.Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından düzenlenen "Kişisel Bilgi Formunda" (Ek 1), ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, anne ve babalarının çalışma durumu, sosyoekonomik durum algısı ve aile tiplerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

2.3.2.Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği

"Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği" (Ek 3) bireylerin kariyer gelişiminde, ailenin etkisini ölçmek amacıyla geliştirilen ve bireyin kendisi hakkında bilgi vermesi esasına dayalı olan bir ölçme aracıdır. Fouad, Cotter, Fitzpatrick, Kantamneni, Carter ve Bernfeld (2010) tarafından geliştirilerek Akın, Usta ve Satıcı (2012) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. 22 maddeden oluşan ölçekte, "ailem mesleğimin, aile değerlerine/inançlarımıza uygun olmasını bekler" ve "ailemin mesleki kararlarımı maddi olarak desteklemesi zordur" gibi ifadeler yer almaktadır. Ölçek, altılı Likert tipi (1) Hiç Katılmıyorum"dan

(6) Tamamen Katılıyorum“a uzanan bir derecelendirme içerir. Bilgisel destek, ailenin beklentileri, maddi destek ve değerler-inançlar olarak dört alt boyuttan oluşan ölçekte, alt boyutlardan alınan puanlar yükseldikçe bireyin, ilgili boyuttaki özelliklere yüksek düzeyde sahip olduğu söylenebilir. Ölçekte toplam puan da, hesaplanmaktadır. Puanların yüksek çıkması, kariyer gelişiminde aile etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte 15. ve 17. maddeler ters puanlanırken alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar 22 ve 132'dir. Yapılan yapı geçerliği çalışmalarında ölçme aracının toplam varyansın % 51'ini açıkladığı ve ölçek maddelerinin faktör yüklerinin .51 ile .98 arasında değiştiği görülmüştür. Bilgisel destek alt boyutu ölçeğin % 28'ini, Ailenin Beklentileri alt boyutu için %16'sını, Maddi Destek alt boyutu %8,6'sını, Değerler /İnançlar alt boyutu %6,4'ünü açıkladığı görülmüştür (Akın, 2012). Güvenirlilik çalışmalarında Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları bilgisel destek alt boyutu için .89, ailenin beklentileri alt boyutu için .82, Maddi Destek alt boyutu için .82, Değerler /İnançlar alt boyutu için .75 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenirlilik çalışmalarında, Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları bilgisel destek alt boyutu için .93, ailenin beklentileri alt boyutu için .72, maddi destek alt boyutu için .68, değerler /inançlar alt boyutu için .86 olduğu görülmüştür. Düzeltilmiş madde korelasyonları ise .28 ile .84 arasındadır (Akın, Usta ve Satıcı, 2012).

2.3.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği

Araştırmada lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarını ölçmek amacıyla Türkçeye uyarlaması Yılmaz (2000) tarafından yapılan "Anne-Baba Tutum Ölçeği" (Ek 2) kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali Baumrind (1971), Maccoby ve Martinin(1983)' in çalışmalarında öne sürdükleri boyutlarından ve diğer ölçeklerden (Dornbusch ve ark. 1988; Steinberg ve ark. 1989) yararlanarak Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek puanlarına araştırmacılar tarafından uygulanan faktör analizi sonucu 3 alt boyut oluşmuştur. Bunlar psikolojik özerklik, kabul/ilgi ve denetleme alt boyutlarıdır. Psikolojik özerklik boyutu, ebeveynlerin demokratik tutumu ne ölçüde uyguladıklarını ve çocuğun bireyselliğini ifade etmeye ne ölçüde cesaretlendirildiklerini ölçmeyi amaçlar. Kabul/ilgi boyutu, çocukların ebeveynlerini ne derece katılımcı, sevecen ve ilgili olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar. Denetleme boyutu ise çocukların ebeveynlerini ne derece denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar.

Kabul/ilgi boyutu 9, denetleme boyutu 8 ve psikolojik özerklik boyutu 9 maddeyle ölçülmektedir. Ölçek 3 ile 7 derece arasında değişen Likert tipi bir ölçektir ve toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Likert-tipi ölçeğin kabul/ilgi boyutundan alınabilecek en düşük değer 8, en yüksek değer 32'dir. Özerklik boyutundan alınabilecek en düşük değer 7, en yüksek değer 28'dir. Denetleme boyutundan alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 26'dır. Anne-baba tutumu ölçeğinin lise boyutu güvenilirlik çalışması kız ve erkek sayısı eşit olarak 120 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırası ile psikolojik özerklik alt ölçeği için .76 ve .66, kabul/ilgi alt ölçeği için .82 ve .70, kontrol/denetleme alt ölçeği için .88 ve .69 olarak bulunmuştur.

Ölçekten ölçüm iki şekilde alınmaktadır. Bu ölçümlerin ilkinde, deneklerin her üç boyuta verdikleri cevaplar yoluyla demokratikliğin (authoritativeness) farklı düzeyleri ayırt edilerek ölçülmektedir. Kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve psikolojik özerklik boyutunda ortancanın (median) üzerinde puan alan çocukların ebeveynleri "demokratik" olarak adlandırılmakta ve 3 puan almaktadırlar. Herhangi iki boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların ebeveynleri "bir ölçüde demokratik" (somewhat authoritative) olarak adlandırılmakta ve 2 puan almaktadır. Sadece bir boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların ebeveynleri "bir ölçüde demokratik tutumda olmayan" (somewhat nonauthoritative) olarak adlandırılmakta ve 1 puan almaktadır. Her üç boyutta ortancanın altında puan alan çocukların ebeveynleri "demokratik tutumda olmayan" (nonauthoritative) olarak adlandırılmakta ve 0 puan almaktadırlar. İkinci ölçümde ise kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin ebeveynleri "demokratik", altında puan alanlar ise "izin verici-ihmalkâr"; kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan ergenlerin ebeveynleri "izin verici-müsamahakâr", kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alanlar ise "otoriter" (authoritarian) şeklinde adlandırılmıştır (Yılmaz, 2000, s. 160-173).

2.4.VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada katılımcıların doldurduğu ölçekten elde edilen veriler SPSS 20.0 istatistik paket programına aktarılmıştır. Verilerin analizi SPSS 20.0’da yapılmıştır. İlk olarak çalışma grubunu oluşturan bireylerin frekans ve yüzdelik dağılımları incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testiyle test edilmiş ve normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Buna göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilerin istatistik çözümlmelerine ait bilgiler ve bu istatistiksel çözümlmeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Buna göre Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ile Anne-Baba Tutumları alt ölçekleri olan psikolojik özerklik, kabul/ilgi ve denetleme alt ölçekleri aritmetik ortalama ve standart sapmaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Lise öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ile Anne-Baba Tutumu Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

	$\bar{x}$	S
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	88.79	16.77
Bilgisel Destek	32.97	10.06
Ailenin Beklentileri	20.19	6.67
Maddi Destek	22.76	4.47
Değerler İnançlar	12.86	4.16
Psikolojik Özerklik	22.09	4.87
Kabul İlgi	27.05	4.52
Denetleme	25.9	5.28

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği'nden alınabilecek en düşük puan 22 ve en yüksek puan 132'dir. Buna göre tablo 4 incelendiğinde katılımcıların vermiş oldukları cevaplar sonucunda oluşan aritmetik ortalamanın yüksek olduğu görülmektedir. Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği'nin bilgisayar destek boyutundan alınabilecek en düşük değer 8, en yüksek değer 48 iken ailenin beklentileri boyutundan alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 36, maddi destek boyutundan alınabilecek en düşük değer 5, en yüksek değer 30, değerler inançlar boyutundan alınabilecek en düşük değer 3, en yüksek değer 18'dir. Yine Anne-Baba Tutumları Ölçeği'nin kabul ilgi boyutundan alınabilecek en düşük

değer 8, en yüksek değer 32 iken psikolojik özerklik boyutundan alınabilecek en düşük değer 7, en yüksek değer 28'dir. Denetleme boyutundan ise alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 26'dır. Buna göre tablo incelendiğinde katılımcıların vermiş oldukları cevaplar sonucunda oluşan aritmetik ortalamaların yüksek olduğu görülmektedir.

1. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin psikolojik özerklik boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 5: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi		
Psikolojik özerklik	r	-.06
	p	.11
	N	602

Tablo 5 incelendiğinde lise öğrencilerinin anne baba tutumları psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ($r=-.06$, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

2. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin kabul/ilgi boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 6: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi		
	r	.54**
Kabul İlgi	p	.00
	N	602

Tablo 6 incelendiğinde lise öğrencilerinin anne-baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ($r=.54$, $p<.01$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

3. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin denetleme boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 7: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi		
	r	.26**
Denetleme	p	.00
	N	602

Tablo 7 incelendiğinde lise öğrencilerinin anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ($r=.26$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

4. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ile anne baba tutumları ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ile anne baba tutumları ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 8: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ile anne baba tutumları ölçeği alt boyutları puanlarına ilişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları

		Bilgisel Destek	Ailenin Beklentileri	Maddi Destek	Değerler İnançlar
Psikolojik özerklik	r	.06	-.31**	.29**	-.22**
	p	.09	.00	.00	.00
Kabul İlgi	r	.59**	.04	.38**	.27**
	p	.00	.25	.00	.00
Denetleme	r	.22**	.05	.16**	.24**
	p	.00	.16	.00	.00
	N	602	602	602	602

Tablo 8 incelendiğinde anne baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği maddi destek alt boyutu ($r=.29$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuş iken anne baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ailenin beklentileri alt boyutu ($r=-.31$, $p<.01$) arasında negatif yönde orta düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu ($r=-.22$, $p<.01$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Fakat anne baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği bilgisel destek alt boyutu ($r=.09$, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yine anne baba tutumları ölçeği kabul ilgi alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği bilgisel destek alt boyutu ($r=.59$, $p<.01$) arasında pozitif yönde orta

düzeyde, maddi destek alt boyutu ($r=.386$, $p<.01$) arasında pozitif yönde orta düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu ($r=.27$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuş iken anne baba tutumları ölçeği kabul ilgi alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ailenin beklentileri alt boyutu ($r=.04$, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Son olarak anne baba tutumları ölçeği denetleme alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği bilgisayar destek alt boyutu ($r=.22$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde, maddi destek alt boyutu ($r=.16$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu ($r=.24$, $p<.01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuş iken anne baba tutumları ölçeği denetleme alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ailenin beklentileri alt boyutu ($r=.05$, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde lise öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ile Anne-Baba Tutumları Alt Ölçekleri'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişki tartışılmış ve yorumlanmıştır.

1. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin psikolojik özerklik boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin anne baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu da anne babaların çocuklarının bireyselleşmesini cesaretlendirmeleri ve demokratik tutumu uygulamalarıyla kariyer gelişiminde aile etkisinin ilişkili olmadığını göstermektedir.

Alan yazın incelendiğinde Özzorlu (2018) tarafından ortaokul öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile algıladıkları anne baba tutumları ve denetim odakları arasındaki ilişki incelenmiş ve sonucunda ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bir başka çalışmada Turner ve arkadaşları (2009) üniversite öğrencilerinde ebeveynlik stillerinin, başarı motivasyonunun ve öz-yeterliliğin, akademik performansa etkisini araştırmışlar ve sonucunda yetkili ebeveynlik eğiliminin üniversite öğrencilerinin akademik performansını etkilediği bulunmuştur. Yine Güldü ve Ersoy Kart (2017) tarafından 226 kişi üzerinde yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin kariyerlerini planlama süreçlerinde, kariyer geleceği algısı ile algılanan kariyer engellerinin etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda kariyer planlama ve alt boyutları ile kariyer geleceği ölçeği aile ve çevre etkisi boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ulaşılan araştırma bulguları hipotezi desteklese de araştırma sonucunu desteklememektedir. Bunun yanında alanyazında araştırma bulgularını destekleyen çalışmalara da ulaşılmıştır. Toprakçıyan (2016) tarafından yapılan araştırmada 300 lise son sınıf öğrencisinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve akademik erteleme puanları ile demokratik anne-baba tutumu puanları arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır. Yine Lustig ve arkadaşlarının (2017) yapmış olduğu çalışmada kök aile ile ilişkilerin kariyer düşüncesi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada aile uyum, dışavurum ve çatışma ile işlevsiz kariyer düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir. 141 lisans öğrencisinin katıldığı çalışmada aile uyumu ile işlevsiz kariyer düşünceleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bir başka çalışmada da Lease ve Dahlbeck (2009) tarafından kolej öğrencilerinin kariyer kararı öz-yeterlikleri, anne ve babaya bağlanma, ebeveynlik stilleri ve kariyer odağı ilişkileri incelenmiş ve bu ilişkilerin öğrenci cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Çalışma sonucunda kariyer kararı öz-yeterlikleri ile anne ve babaya bağlanma, ebeveynlik stilleri arasında ilişki bulunmamıştır.

Çalışmada öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumu psikolojik özerklik alt boyutu arasında anlamlı ilişki bulunmaması bireyin psikolojik özerkliği ile ilgili özelliklerine bağlanabilir. Çünkü öğrencilerin ölçeklere vermiş oldukları cevaplar sonucunda anne-baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanların yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik özerklik ailenin çocuğunu bireyselliğini ifade etmesine ne derece cesaretlendirildiğini ve çocuğuna demokratik tutumu ne derece uyguladığını ifade etmektedir (Yılmaz, 2000, s. 160-173). Demokratik tutuma sahip aileler çocuklarını ayrı bir birey olarak kabul ederler, bu ailelerde çocuğun duygu ve görüşlerine saygı duyulur, aile bağımsız bir kişilik geliştirmesi için çocuğu teşvik eder (Kulaksızoğlu, 2002, s. 118). Bu nedenle öğrenciler kariyer seçimlerini aile etkisi olmadan bireysel olarak yapmış olabilirler.

2. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin kabul/ilgi boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin anne baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Bu da anne babaların çocuklarına ilgili, sevecen ve katılımcı davranış düzeylerinin artmasının kariyer gelişiminde aile etkisinin de arttığını göstermektedir.

Benzer olarak Hamamcı, Bacanlı ve Doğa (2013) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim 8. sınıf, lise ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel

kararları üzerinde etkili olan faktörler araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin mesleki ve eğitsel kararlarında etkili olan faktörlerin sırasıyla; baba, anne, kitap ve dergi ile okullardaki öğretmenler olduğu bulunmuştur. Yine Ülker'in (2015) yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı çerçevesinde kız meslek lisesi öğrencilerinin, kariyer kararı yetkinlik beklentileri üzerindeki aile etkisinin rolünü incelenmiştir. Çalışma 602 kişilik öğrenci grubu üzerinde yapılmıştır ve araştırma sonucunda Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği alt boyutlarının, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeğinin tüm boyutlarını anlamlı olarak %9 - %16 arasında yordadığı görülmüştür. Bir başka çalışmada Toprakyan (2016) 300 lise son sınıf öğrencisinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Buna göre akademik erteleme ile koruyucu/istekçi anne-baba tutumu puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğunu bulmuştur. Özcan (2016) tarafından 273 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada ise Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı (SBKK) çerçevesinde imam hatip lisesi öğrencilerinin, kariyer kararı yetkinlik beklentileri üzerinde algılanan sosyal desteğin etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda kariyer kararı yetkinlik beklentisinin, algılanan sosyal destek alt boyutlarından aile desteği ile orta düzeyde pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer olarak Solmaz (2015) tarafından yapılan çalışmada meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda aile ilişkisi çok iyi olan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi genel puanları, aile ilişkisi çok kötü olan öğrencilerden kariyer gelişiminde aile etkisi genel puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Literatür bulgularına bakıldığında çocuklarını kabul eden ve ilgilenen anne babalar çocukları tarafından sevecen, katılımcı, ilgili olarak algılanmaktadır (Yılmaz, 2000, s. 160-173). Kabul/ilgi sahibi anne babalar, çocuğun ilgilerini göz önünde tutar, onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar ve kabul edilen çocuk genellikle sosyalleşmiş, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli, işbirliğine hazır ve mutlu bir bireydir (Aktaş, 2011, s. 23). Literatür bilgileri de çalışmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

3. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile anne-baba tutumlarına ilişkin denetleme boyutu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin anne-baba tutumları denetleme alt ölçeği ile kariyer gelişiminde aile etkisi arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Bu da anne babaların denetleyicilik düzeylerinin arttığında kariyer gelişiminde aile etkisinin de arttığını göstermektedir.

Benzer olarak Koumoundourou ve arkadaşları (2010) 289 ergen öğrencinin kariyer oluşumunda aile özelliklerinin ve öz-değerlendirmelerin etkisini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre erkek öğrencilerin otoriter ebeveyn tutumunun ve aile uyumunun kariyer karar verme zorluklarına önemli ölçüde etki ettiği bulunmuştur. Kadınların karar verme güçlükleri sadece ebeveynlerin otoriter tutumundan olumsuz etkilenmiştir. Benzer olarak Lease ve Dahlbeck (2009) tarafından kolej öğrencilerinin kariyer kararı öz-yeterlikleri, anne ve babaya bağlanma, ebeveynlik stilleri ve kariyer odağı ilişkileri incelenmiş ve bu ilişkilerin öğrenci cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Araştırma sonucunda otoriter ebeveynlik biçimlerinin, kadınların kariyer kararı öz-yeterliliğini etkilediği bulunmuştur. Bir başka çalışmada Lindstrom ve arkadaşları (2007) tarafından öğrenme güçlüğü olan genç yetişkinlerin kariyer gelişimi ve okul sonrası istihdam sonuçları açısından ailenin rolü araştırılmıştır. Çalışma sonucunda aile yapısı ile istihdam arasında doğrudan bağlantı bulunmamıştır. Yine Turner ve arkadaşlarının (2009) yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerinin, başarı motivasyonunun ve öz-yeterliliğin akademik performansa etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, yetkili ebeveynlik eğiliminin üniversite öğrencilerinin akademik performansını etkilemeye devam ettiği bulunmuştur. Başka bir çalışmada da Akgül (2018) anne baba tutumları ve denetim odağının akademik motivasyonla ilişkisinde öz düzenlemenin aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonucunda otoriter anne baba tutumunun akademik motivasyon arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Denetleyen anne babalar çocuklarına kurallar koyar ve çocuklarının bu kurallara uymasını beklerler (Baumrind, 1966, s. 887-907). Bu durum denetleyici anne babaların çocuklarının davranışını kontrol etmek, kararlarına yön vermeye çalışmak, kontrolcü olmak, baskılayıcı ve ısrarcı olmak, yönlendirici

davranışlarda bulunmak gibi davranışlar sergileyebileceklerini göstermektedir (Aktaş, 2011, s. 20-28). Literatür bilgisi de araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

4. Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ile anne-baba tutumları ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği maddi destek alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuş iken anne baba tutumları ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği ailenin beklentileri alt boyutu arasında negatif yönde orta düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yine anne baba tutumları ölçeği kabul ilgi alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği bilgisel destek alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde, maddi destek alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Son olarak anne baba tutumları ölçeği denetleme alt boyutu ile kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği bilgisel destek alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde, maddi destek alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ve değerler inançlar alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Bu da anne babaların demokratik tutumları arttıkça maddi desteğin arttığını, ailenin beklentilerinin ve değerler inançların azaldığını; anne babaların çocuklarına olan ilgi ve katılımları arttıkça, bilgisel desteğin, maddi desteğin ve değerler inançların arttığını; yine anne babaların çocukları üzerindeki denetimleri arttıkça bilgisel desteğin, maddi desteğin ve değerler inançların arttığını göstermektedir.

Benzer olarak Kim, Ahn ve Fouad (2015) tarafından Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi ve yaşam memnuniyeti içinde yer alan değişkenler ile aile etkisi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmaya 420 üniversite öğrencisi katılmış ve aile bilgilendirme desteği, aile beklentileri, aile mali desteği ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine Bahadır (2018) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin anne

baba tutumları ve başa çıkma stilleri açısından incelenmiş ve araştırmaya 399 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile anne baba tutumu alt boyutlarından sorumluluk ve kabul ile pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bir başka çalışmada Akdeniz (2009) ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının, algılanan ana-baba tutumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelemiş ve çalışmaya 442 8. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma bulgularına göre meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin bütün alt boyutları ile demokratik ana baba tutumu arasında pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuşken, meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin alt boyutlarıyla koruyucu istekçi tutum ve otoriter tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Demokratik tutuma sahip anne babalar, çocuklarının da ailenin bir bireyi olduğunun farkındadır ve aile bireyi olarak çocuklarının fikrini önemserler. Bu anne babalar çocuklarının yaşına göre kendileri ile ilgili bazı kararları kendilerinin almasına izin verirler. Bu ailelerde büyüyen çocuklar girişken, açık fikirli, yaratıcı, aktif, kendi inandıklarını savunabilen, fikirlerini rahatlıkla ifade edebilen, başkalarının fikirlerine karşı saygılı, kendi fikirleri doğrultusunda hareket edebilen, sorumluluk duygusu gelişmiş, kuralları ve otoriteyi sorgulayabilen, körü körüne bağlı olmayan, uyumlu bir birey olarak yetişir (Bozaslan ve Kaya, 2011, s. 1394-1403). Demokratik tutuma sahip aileler çocuklarının özerkliğine önem veren ve kendi kararlarını kendilerinin almasına izin vererek çocuklarına her türlü desteği veren aileler olduğu için kariyer gelişimlerinde de aile beklentilerinden ziyade çocuklarının hayal ve düşüncelerini önemseyerek onların kendi değer ve inançları doğrultusunda ilerlemelerine izin vermiş ve maddi destek sağlamış olabilirler.

Kabul edici ve ilgili aileler çocuğa karşı içten ve derin bir sevgi duyarlar. Bu tür aileler çocuklarına karşı olumlu rol model oluşturmaya çalışır ve sorunlarının çözümünde çocuklarına rehberlik yaparlar (Bozaslan ve Kaya, 2011, s. 1394-1403). Kabul edici ve ilgili aileler, çocuklarının sorunlarının çözümünde onlara rehberlik yapmaya çalıştıkları için kariyer gelişimlerinde de çocuklarının duygu ve düşüncelerini önemseyerek rehberlik yapmaya çalışabilirler ve bu

süreçte çocuklar, anne ve babalarının değerler inançlarından etkilenebilir, bilgisel ve maddi desteklerini görüyor olabilirler.

Denetleyici ve çocuğu sürekli kontrol altında tutan anne babalar, çocukların kurallara sıkı sıkıya uymasını beklerler. Bu ailelerde çocuk baskı altındadır ve anne babaya boğun eğer (Kaya, 1997, s.193-204). Çocuklarını denetleyen aileler, çocuklarını baskı altında tuttukları ve kendi kararlarını kendileri vermesine izin vermedikleri için çocuklarının kariyer gelişiminde de kendi bilgilerini, değerlerini ve inançlarını çocuğun kabul etmesini sağlayarak bu doğrultuda gelişimini gerçekleştirmesini sağlamış olabilirler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularının genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler sonucunda hem uygulamaya hem de ileride bu alanda yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1.SONUÇLAR

1. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği puanları ile kariyer gelişiminde aile etkisi puanları arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.
2. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği puanları arttıkça kariyer gelişiminde aile etkisi puanları da artmaktadır.
3. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları denetleme alt ölçeği puanları arttıkça kariyer gelişiminde aile etkisi puanları da artmaktadır.
4. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları psikolojik özerklik alt ölçeği puanları arttıkça kariyer gelişiminde aile etkisi maddi destek alt ölçeği puanları da artmakta fakat kariyer gelişiminde aile etkisi ailenin beklentileri alt ölçeği puanları ve değerler inançlar alt ölçeği puanları azalmaktadır.
5. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları kabul ilgi alt ölçeği puanları arttıkça kariyer gelişiminde aile etkisi bilgisel destek alt ölçeği puanları, maddi destek alt ölçeği puanları ve değerler inançlar alt ölçeği puanları da artmaktadır.
6. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları denetleme alt ölçeği puanları arttıkça kariyer gelişiminde aile etkisi bilgisel destek alt ölçeği puanları, maddi destek alt ölçeği puanları ve değerler inançlar alt ölçeği puanları da artmaktadır.

5.2.ÖNERİLER

1. Bu araştırma Samsun ili Çarşamba ilçesindeki resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrenciler ile yapılmıştır. Farklı illerde ve daha geniş evren ve örneklem grubu ile benzer bir çalışma yapılabilir.
2. Yapılacak yeni çalışmalarda başka ölçeklerden de (kariyer inançları envanteri, kariyer karar verme güçlükleri ölçeği vb.) yararlanarak, kariyer gelişiminde aile etkisi ile ilişkili olabilecek faktörler belirlenebilir.

3. Kariyer gelişiminde ailelerin de etkili olmasından dolayı okullarda yürütülmekte olan mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı sürecine öğrencilerin katılmasının yanı sıra ailelerin de katılımının sağlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

4. Anne baba tutumlarıyla kariyer gelişiminde aile etkisinin ilişkili olmasından dolayı okullarda ailelere yönelik anne baba tutumları hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

5. Ailelerle öğrenciler arasındaki ilişkiyi geliştirmek amacıyla ailelere yönelik ergenle iletişim, olumlu davranış kazandırma, çatışma çözme, empati, öğrenci başarısında ailenin etkisi gibi konularda eğitim çalışmaları yapılabilir ve bu sayede çocuklarıyla iletişimlerini doğru ve etkili bir şekilde geliştirmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- 0-36 Ay Çocukları için Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Rehberi (EBADER). (2013). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin Meslek Kararı Verme Yetkinlik Algılarının, Algılanan Ana- Baba Tutumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akgül, Ş. (2018). *Anne Baba Tutumları ve Denetim Odağının Akademik Motivasyonla İlişkisinde Öz Düzenlemenin Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim, Gaziantep. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Akın, A., Usta, F., & Satıcı, S. A. (2012). Validity and Reliability of Turkish Version of The Family Influence Scale. *In 4th International Congress of Educational Research 4-7*.
- Aktaş, A. (2018). *Lise Öğrencilerinin Kariyer Hedeflerinde Aile Etkisi ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Samsun. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle Ebeveyne Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/256196>

- Bacanlı, F. ve Yayla, A. (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1148-1159. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000037936>
- Bahadır, R. Y. (2018). *Lise Öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentilerinin Anne Baba Tutumları ve Başa Çıkma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bakır, V. (2018). *Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Değişkenlerin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Samsun. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bakioğlu, A. ve Demirel, A. (2001). İlköğretim Müfettişlerinin Kariyer Gelişimleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13, 37-54. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/2104>
- Bartholomeu, D., Montiel, J. M., Fiamenghi Jr, G. A., & Machado, A. A. (2016). Predictive power of parenting styles on children's social skills: A Brazilian sample. *Sage Open*, 6(2), 1-7. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244016638393>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. https://www.jstor.org/stable/pdf/1126611.pdf?seq=1#page_scan_tab_contents
- Baykan, N. (2014). *Anne-Baba Tutumları ile İnternet Bağımlılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Sultanbeyli İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Biçkur, B. (2015). *Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı ve Anne-Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.

Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Bostancı, H. (2014). *Kariyer Farkındalığı Geliştirme Amaçlı Grup Rehberliği Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerine Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Bozaslan, H. ve Kaya, A. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Problem Çözme, Sosyal Kaygı ve Akademik Başarıları Açısından İncelenmesi. 2. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 1394-1403. <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/243.pdf>

Cinamon, R. G., & Dan, O. (2010). Parental Attitudes Toward Preschoolers' Career Education: A Mixed-Method Study. *Journal of Career Development*, 37(2), 519-540. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0894845309357050>

Çelik, F. N. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinde Kariyer Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Ankara Gölbaşı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Dawis, R. V., Lofquist, L. H. ve Weiss, D. J. (1968). A theory of work adjustment: A revision. *Minnesota studies in vocational rehabilitation*, 23, 1-14. <https://psycnet.apa.org/record/1968-16219-001>

Eker, O. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Yaşadığı Sınav Kaygısının Nedenleri ve Anne- Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi: Merzifon örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Fogarty, G. J., & McGregor-Bayne, H. (2008). Factors that influence career decision-making among elite athletes. *Australian Journal of Career Development*, 17(3), 26-38. <https://eprints.usq.edu.au/4578/>

- Fouad, N. A., Cotter, E. W., Fitzpatrick, M. E., Kantamneni, N., Carter, L., & Bernfeld, S. (2010). Development and Validation of The Family Influence Scale. *Journal of Career Assessment*, 18(3), 276-291. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1069072710364793>
- Fouad, N., Cotter, E. W., & Kantamneni, N. (2009). The Effectiveness of A Career Decision-Making Course. *Journal of Career Assessment*, 17(3), 338-347. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1069072708330678>
- Güldü, Ö. ve Ersoy Kart, M. (2017). Kariyer Planlama Sürecinde Kariyer Engelleri ve Kariyer Geleceği Algılarının Rolü. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 72(2), 377-400. <http://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/lookAtPublications/paperDetail.xhtml?uId=50923&>
- Gottfredson, L. S. (2004). Using Gottfredson's theory of circumscription and compromise in career guidance and counseling. *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, 2-44. <http://www1.udel.edu/educ/gottfredson/reprints/2004theory.pdf>
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2013). İlköğretim Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Mesleki ve Eğitsel Kararlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 284-299. https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=133713
- Işık, E. (2014). Çocuk Kariyer Gelişimi ile Yaşam Doyumu ve Durumluk Kaygı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(2), 681-693. <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2127>
- Işıklar, A. ve Bozgeyikli, H. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin Demografik Faktörler Açısından İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 10-29. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/115617>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204. <https://dergipark.org.tr/omuifd/issue/20306/215606>

- Keller, B. K., & Whiston, S. C. (2008). The Role of Parental Influences on Young Adolescents' Career Development. *Journal of Career Assessment*, 16(2), 1-20. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1069072707313206>
- Kim, S. Y., Ahn, T., & Fouad, N. (2015). Family Influence on Korean Students' Career Decisions: A social cognitive perspective. *Journal of Career Assessment*, 24(3), 1-14. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1069072715599403?journalCode=jcaa>
- Korap, N. (2013). *Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin İletişim Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtımı Ana Bilim Dalı Kişilerarası İletişim Bilim Dalı, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., & Kounenou, K. (2011). Parental Influences on Greek Adolescents' Career Decision-Making Difficulties: The Mediating Role of Core Self-Evaluations. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 165-182. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1069072710385547>
- Köksal, A. (2017). *Ergen Basketbolcularda Anne-Baba İlgilenim Düzeyleri ile Benlik Saygısı ve Başarı Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Krumboltz, J. D., Mitchell, A. M. ve Jones, G. B. (1976). A Social Learning Theory of Career Selection. *The Counseling Psychologist*, 6(1), 71-81. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001100007600600117>
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi Ve Danışmanlığı* (3. baskı). İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek Danışmanlığı: Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns Of Competence and Adjustment Among Adolescents from

- Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065. <https://doi.org/10.1177/001100007600600117>
- Lease, S. H., & Dahlbeck, D. T. (2009). Parental Influences, Career Decision-Making Attributions, And Self-Efficacy: Differences for Men and Women?. *Journal of Career Development*, 36(2), 95-113. <https://doi.org/10.1177/0894845309340794>
- Lent, R. W., Brown, S. D. ve Hackett, G. (2000). Contextual Supports and Barriers to Career Choice: A Social Cognitive Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36-49. <http://nsfengineerstudy.org/webdocs/scct.pdf>
- Lent, R. W., Brown, S. D. ve Hackett, G. (2002). Social Cognitive Career Theory. *Career Choice and Development*, 4, 750-754. https://www.researchgate.net/publication/306145850_Social_cognitive_career_theory
- Leung, L., & Lee, P. S. (2012). The Influences of Information Literacy, Internet Addiction and Parenting Styles on Internet Risks. *New Media & Society*, 14(1), 117-136. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1461444811410406?journalCode=nmsa>
- Lindstrom, L., Doren, B., Metheny, J., Johnson, P., & Zane, C. (2007). Transition to Employment: Role of The Family in Career Development. *Exceptional Children*, 73(3), 348-366. <https://doi.org/10.1177/001440290707300305>
- Lustig, D. C., Xu, Y. J. ve Strauser, D. R. (2017). The Influence of Family of Origin Relationships on Career Thoughts. *Journal of Career Development*, 44(1), 49-61. <https://doi.org/10.1177/0894845316633791>
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., & Keehn, D. (2006). Maternal and Paternal Parenting Styles in Adolescents: Associations with Self-Esteem, Depression and Life-Satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-006-9066-5>

- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The Role of The Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388. https://www.researchgate.net/publication/26813986_The_Role_of_the_Family_Context_in_the_Development_of_Emotion_Regulation
- Niles, S. G., ve Harris-Bowlsbey, J. (2013). 21. *Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. F. Korkut Owen (Çev. Ed.). 4. baskı, İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Özcan, S. (2016). *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Desteğin Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özzorlu, E. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının Algıladıkları Anne-Baba Tutumları ve Denetim Odağı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Pines, M. A., ve Yanai, Y. O. (2001). Unconscious Determinants of Career Choice and Burnout: Theoretical Model and Counseling Strategy. *Journal of Employment Counseling*, 38(4), 170-184. <https://eric.ed.gov/?id=EJ640480>
- Pişkin, M. (2002). *Çocuğun Kariyer Planlamasında Ailenin Rolü. 2001 Yılı Aile Raporu* içinde (s. 245-272). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Rogers, M. E., Creed, P. A., & Praskova, A. (2016). Parent and Adolescent Perceptions of Adolescent Career Development Tasks and Vocational Identity. *Journal of Career Development*, 45(1), 1-16. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0894845316667483?journalCode=jcldb>
- Sağır, D. (2016). *Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Anne Baba Tutumlarıyla İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Sampson Jr, J. P., Lenz, J. G., Reardon, R. C. ve Peterson, G. W. (1999). A Cognitive Information Processing Approach To Employment Problem Solving And Decision Making. *The Career Development Quarterly*, 48(1), 3-18. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/j.2161-0045.1999.tb00271.x>

Shulman, S., Scharf, M., Bohr, Y., Tuval-Mashiach, R., Hirsh, Y., & Faians, M. (2016). Adolescent Romantic Competence and Parenting Attitudes: Gender Variations and Correlates. *Journal of Social and Personal Relationships*, 34(4), 594-614. <https://doi.org/10.1177/0265407516650760>

Solmaz, Y. (2015). *Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi: Pendik İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Splete, H. ve George, A. F. (2016). Family Influences on the Career Development of Young Adults. *Journal of Career Development*, 12(1), 55-64. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/089484538501200107?journalCode=jcdb>

Spokane, A. R., Luchetta, E. J. ve Richwine, M. H. (2002). Holland's Theory of Personalities in Work Environments. *Career Choice and Development*, 4, 373-426. https://www.researchgate.net/profile/Arnold_Spokane/publication/265667871_9_Holland%27s_Theory_of_Personalities_in_Work_Environments/links/551038de0cf2ba84483d2c77.pdf

Steinberg, L. ve Darling, N. (1993). Parenting Style As Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. https://www.researchgate.net/publication/232493813_Parenting_Style_as_Context_An_Integrative_Model

Super, D. E. (1980). A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)

- Tire, Y. (2011). *Ön Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Toprakyan, S. (2016). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Akademik Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Programı, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Turner, E. A., Chandler, M., & Heffer, R. W. (2009). The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance in College Students. *Journal of College Student Development*, 50(3), 337-346. http://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2009_TurnerChandleretal_JCSD.pdf
- Ülker, A. (2015). *Kız Meslek Lisesi Öğrencilerinde Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisinin Yordayıcısı Olarak Aile Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Watkins Jr, C. E. (1993). Psychodynamic Career Assessment: An Adlerian Perspective. *Journal of Career Assessment*, 1(4), 355-374. <https://doi.org/10.1177/106907279300100403>
- Yavuzer, H. (1998). *Ana Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012a). *Ana Baba Ve Çocuk* (23. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012b). *Çocuğu Tanımak Ve Anlamak* (10. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk Ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları* (4.baskı). İstanbul: Timaş yayınları.

- Yeşilyaprak, B. (2016). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya* içinde (8. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, S. (2018). *Ergenlerin Öznel İyi Oluş ve Anne Baba Tutumları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Sakarya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/anne-baba-tutum-olcegi-toad.pdf>
- Yörükoğlu, A. (2012). *Çocuk Ruh Sağlığı* (22. Baskı). İstanbul: Özgür Yayıncılık.

EKLER

EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız : .....
2. Cinsiyetiniz: K ( ) E ( )
3. Okul Türünüz: Anadolu Lisesi ( ) Fen Lisesi ( ) Meslek Lisesi ( )
İmam Hatip Lisesi ( )
4. Sınıfınız : 9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11. Sınıf ( ) 12. Sınıf ( )
5. Annenizin eğitim düzeyini aşağıda belirtiniz: İlkokul mezunu ( )
Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( )
Yüksek lisans/doktora ( )
6. Babanızın eğitim düzeyini aşağıda belirtiniz: İlkokul mezunu ( )
Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( )
Yüksek lisans/doktora ( )
7. Annenizin çalışma durumunu belirtiniz: Çalışmıyor (Ev hanımı) ( )
Devlet memuru ( ) Özel sektörde maaşlı personel ( ) Emekli ( )
Diğer : (lütfen belirtiniz.....)
8. Babanızın çalışma durumunu belirtiniz: Çalışmıyor ( )
Devlet memuru ( ) Özel sektörde maaşlı personel ( ) Emekli ( )
Diğer : (lütfen belirtiniz.....)
9. Kendinizi hangi sosyoekonomik düzeyde hissediyorsunuz? Düşük ( )
Ortanın altı ( ) Orta ( ) Ortanın üstü ( ) Üst ( )
10. Aile Tipiniz: Çekirdek Aile ( ) Geniş Aile ( )

EK-2. ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

		Hiç Benzemiyor	Benzemiyor	Biraz Benziyor	Tamamen Benziyor
1.	Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
6.	Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
12.	Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
16.	Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.				
18.	Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.				

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı (X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız Evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce

10:00 – 10:59 arası

8:00 – 8:59 arası

11:00 ya da daha geç

9:00 – 9:59 arası

İstedğim saate kadar

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

Hiç çaba

gösterme

Çok az çaba

gösterir

Çok çaba

Gösterir

21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,

--	--	--

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

Bilgileri
yoktur

Çok az
bilgileri
vardır

Çok bilgileri
vardır

24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,

--	--	--

EK-3. KARIYER GELİŞİMİNDE AİLE ETKİSİ ÖLÇEĞİ

Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu en iyi şekilde gösteren numarayı işaretleyiniz.		Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Ailem bir mesleği nasıl edineceğim hakkında benimle bilgi paylaştı.						
6	Ailem hangi mesleklerin benim için en iyi olacağı hakkında bana rehberlik etti.						
12	Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler.						
13	Ailem kendi kültürümüzden olan insanların kültürümüze uygun meslekler seçmelerini bekler.						
18	Eğer üniversite/yüksek okul sonrası ilave eğitim almak istersem, ailem maddi olarak destek olur.						
20	Ailem mesleki kararlarımı verirken dini/manevi değerlerimi göz önünde bulundurmamı bekler.						
22	Ailem mesleğimin aile değerlerine/inançlarımıza uygun olmasını bekler.						

EK-4. ÖLÇME ARACI KULLANIM İZİNLERİ (ABTÖ)

Re: Anne baba tutum ölçeği izin isteği

Aysen.Gure@ankara.edu.tr

21.11.2018 Çar 15:18

Siz

ABTÖ'nün Puanlanması.doc
50 KB

Merhaba Derya,

ABTÖ yü çalışmanızda kullanabilirsiniz. Kolay gelsin,
Ayşen Güre

2018-11-20 16:38, derya altun yazmış:

- > Sayın Prof. Dr. Ayşen GÜRE,
- > Ben Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri
- > Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
- > yüksek lisans öğrencisi Derya ALTUN ÇOĞALAN. Dr. Öğr. Üyesi
- > Ömer KARAMAN danışmanlığında yürüteceğim "Lise
- > öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde aile etkisi ve
- > algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişki" konulu tez
- > çalışmam için uyarlamasını yapmış olduğunuz "Anne-Baba
- > Tutumları Ölçeği" kullanım izninizi ve daha detaylı incelemek
- > için ölçek maddelerini tarafınızdan rica ediyorum. Telefonla da
- > arayıp hatırlatma yapmıştım hocam. Teşekkür eder, iyi
- > çalışmalar dilerim.
- > Saygılarımla,

EK-5. ÖLÇME ARACI KULLANIM İZİNLERİ (KGAEÖ)

Re: kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği kullanım izni isteği

13.11.2018 Sal 15:59 tarihinde yanıtladınız

Ahmet Akın <aakin@sakarya.edu.tr>
5.11.2018 Paz 07:54
Siz

40. kariyer gelişiminde aile et...
60 KB

Prof. Dr. Ahmet Akın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

4 Kas 2018 Paz 23:27 tarihinde derya altun <daltun_1991@hotmail.com> şunu yazdı:

Sayın Doç. Dr. Ahmet AKIN,
Ben Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Derya ALTUN ÇOĞALAN. Dr. Öğr. Üyesi Ömer KARAMAN danışmanlığında yürüteceğim "Lise öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde aile etkisi ve algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişki" konulu tez çalışmam için uyarlamasını yapmış olduğunuz "Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği" kullanım izninizi ve daha detaylı incelemek için ölçek maddelerini tarafınızdan rica ediyorum. Teşekkür eder, iyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla,

EK-6. ÖLÇEK UYGULAMA İZİNLERİ (MEB)

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27485554-605.01-E.24447463
Konu : Derya ALTUN ÇOĞALAN'ın
Anket İzin İsteği

18.12.2018

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün
22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E. 12607291 - 2017/25 sayılı Genelgesi,
b) Derya ALTUN ÇOĞALAN'ın 07.12.2018 tarihli dilekçesi.

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Derya ALTUN ÇOĞALAN'ın İlimiz, Çarşamba İlçesinde okuyan lise öğrencilerine yönelik "Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki " başlıklı tez çalışması yapmak istediğine ilişkin ilgi (b) yazı ve ekleri, ilgi (a) genelgeye göre incelenmiş ve komisyon tarafından uygun görülmüştür.

Söz konusu çalışmanın komisyon kararı doğrultusunda, ölçek uygulama sonuçlarını çalışmayı yapan kişi tarafından raporlanarak, Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimine gönderilmesine dikkat edilerek, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, duyurusu ve denetimi ilçe millî eğitim müdürlüğünüz tarafından gerçekleştirilmek üzere okul müdürlüğü sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmadan gönüllülük esasına bağlı olarak yapılmasının sağlanması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Coşkun ESEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ekler :

- 1- İlgi (b) dilekçe ve ekleri (15 sayfa)
- 2-18.12.2018 tarihli komisyon kararı (1 sayfa)

DAĞITIM:

Gereği:

Çarşamba İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:

Ordu Üniversitesi
Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adres: Atatürk Biv. Yeni Hükümet Kömüğü Kat:3 SAMSUN
Elektronik Ağ: samsun.meb.gov.tr
e-posta:

Bilgi için: Bircan Sağdıroğlu
Tel: 0 (362) 435 80 63
Faks: 0 (362) 432 48 54

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7f7c-e346-3dcf-8725-cf7d kodu ile teyit edilebilir.

EK-7. ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI	KARAR SAYISI
25.02.2019	01	2019-02

KARAR NO: 2019-02

Dr. Öğr. Üyesi Ömer KARAMAN'ın, "Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik yönden incelenmesi hususu görüşüldü.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer KARAMAN'ın, "Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik yönden uygun olduğuna, toplantıya katılanların oybirliğiyle karar verildi.

ASLI GİBİDİR
25.02.2019

Doç. Dr. Erol TAŞ
Başkan

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Derya ALTUN ÇOĞALAN
Doğum Yeri - Tarihi	Sinop- 01.01.1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ortak Program) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Bilimsel Faaliyetleri	Sarı, E., Çankaya, S., Peker, T., Hayırcı, B., Çoğalan, A.D. & Akarca, K. (2017). Ortaokul öğrencilerinin temel empati düzeyi ile akran ilişkileri arasındaki ilişki. <i>IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi</i> . Ordu Üniversitesi. 11-14 Mayıs 2017, Ordu.
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Sinop Zübeyde Hanım Anaokulu Samsun Vezirköprü Atatürk Ortaokulu Samsun Ayvacık Anaokulu Samsun Ayvacık İmam Hatip Ortaokulu
İletişim	
E-Posta Adresi	daltun_1991@hotmail.com
Tarih	27.03.2019